

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOSOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Aneta Balgová

Univerzita Pardubice
Fakulta filosofická
Katedra sociálních věd

Folklórní slavnosti na Podluží a vztah mládeže k nim

Aneta Balgová

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta BALGOVÁ**
Osobní číslo: **H08339**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Folklórní slavnosti na Podluží a vztah mládeže k nim**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude zaměřena na oblast Podluží, kde zmapuji místní folklórní slavnosti a tradice. Soustředím se především na tzv. hody a vztah dnešní mládeže k této tradici. Výzkum budu provádět pomocí zúčastněného pozorování v průběhů těchto slavností. Popíšu celkový průběh a pomocí rozhovorů, hlavně neformálních, se budu snažit zjistit, jak prožívá tuto tradici krojovaná i nekrojovaná mládež. Celkový průběh a módu hodů pak srovnám z generací prarodičů. Druhá část práce se bude věnovat tradiční výrobě krojů a provedu rozhovory s místními výrobci o současné situaci a situaci v minulosti. Cílem je zjistit, jakou budoucnost mají lidové tradice v očích mladých lidí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Brouček, Jeřábek (2007): Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezka. Praha, Mladá fronta Kordiovský, Klanicová (2001): Město Břeclav. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost Jeřábek, Holý, Frolec (1962): Podluží. Brno Ludvíková (1993): Poznámky k vývoji kroje na Podluží v 1. pol. 19. století. Uherské Hradiště Klvaňa (1918): Lidové kroje na moravském Slovensku. In: Moravské Slovensko I. Praha Jančář (1991): Od moravského Slovenska k dnešnímu Slovácku. Národopisná revue

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.**
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. MgA. Tomáš Petráň, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30.3.2011

Aneta Balgová

Na tom to místě bych chtěla poděkovat svému vedoucími práce doc. PhDr. Oldřichu Kašparovi, CSc. za vstřícný přístup a čas, který mi věnoval při konzultacích.

Dále bych chtěla poděkovat přátelům z různých čas, že se mi svěřili a poskytli mi informace pro můj výzkum, abych byla následně schopná popsat jejich situaci v této práci. Jmenovitě bych chtěla také poděkovat paní Kůrečkové za velkou ochotu a za zapůjčení historických fotografií z její sbírky.

Anotace

Název: Folklórní slavnosti na Podluží a vztah mládeže k nim

Bakalářská práce se zabývá folklórními slavnostmi v regionu Podluží, nazývanými se na jižní Moravě jako hody. V práci je uveden popis vlastního průběhu hodů a srovnání 40. a 50. let 20. století se současností. V další části je popsán vztah dnešní mladé generace k této tradici, a proč se rozhodli aktivně účastnit hodů. Práce je založena na zúčastněném pozorování a také z aktivní účasti autorky na těchto slavnostech v minulosti. V poslední části je popsán zdejší lidový oděv neboli slavnostní kroj a nejvýraznější změny v průběhu století, lidoví tvůrci a jejich současný stav.

Klíčová slova

folklórní slavnosti - hody – Podluží – podlužácký kroj

Annotation

Title: Folklore Festivals on Podluží and the Relationship the Youth to Them

This bachelor thesis deals with folklore festivals in the Podluží region, called feasts in South Moravia. In this thesis, the description of the own process of the feasts and the comparison of the 1940's and 1950's with the present are given. In another part, there is description of today's young generation relation to this tradition and why they decided to take an active part in these feasts. The thesis is based on the involved observing and also on the active participation of the author on these festivals in the past. In the last part, the local folk clothing by another name a festive costume and the most significant changes in the course of the century, folk creators and their current state are described.

Key words

folklore festivals – feasts – Podluží – Podluží folk costume

Obsah

1. Úvod	10
2. Moravské Slovensko – Slovácko – Podluží	12
2.1. Vymezení pojmu a oblasti Podluží v současnosti	12
2.2. Podluží z historické perspektivy	13
3. Folklórní slavnosti – hody	16
3.1. Folklór, lidová kultura, hody.....	16
3.1.1. Folklór	16
3.1.2. Lidová kultura	17
3.1.3. Hody	18
3.2. Hody jako folklórní tradice	19
4. Metodologie	20
4.1. Východiska terénního výzkumu	20
4.2. Výzkumné metody	20
4.2.1. Pozorování.....	20
4.2.2. Rozhovory	20
4.2.3. Dotazníky	21
4.3. Výzkumné cíle	21
4.4. Koncepční hypotéza	22
4.5. Etická stránka výzkumu	22
5. Krojované hody	24
5.1. Příprava a pořádání hodů	24
5.2. Hodovní neděle	26
5.2.1. Nedělní odpoledne.....	27
5.3. Hodovní pondělí.....	29
5.4. Hodovní úterý.....	30
6. Komparace hodů po roce 1945 se současností	31
6.1. Hody po roce 1945	31
6.2. Hlavní změny a rozdíly	34
6.3. Hodová specifika v minulosti ve vybraných obcích na Podluží.....	36
7. Současná krojovaná mládež a její vztah a názor na hody	38
7.1. Zhodnocení dotazníku	40
8. Lidový oděv na Podluží	42
8.1. Historický popis kroje podle J. A. Zemana a L. Niederleho	43
8.2. Nejvýraznější změny v průběhu 20. století	45

8.3. Současná výroba a tvůrci lidového oděvu.....	47
9. Závěr	50
Bibliografie.....	52
Textové přílohy.....	54
Obrazová příloha	58

1. Úvod

„Ale dělal jsem to všechno s láskou a s radostí, (...) Jeť moravské Slovensko jeden z nejkrásnějších a nejplnějších květů, které z české ratolesti vzrostl na pni slovanském.“¹

(ve Veletínách u Uherského Brodu, v létě roku 1917)

Lubor Niederle

Bakalářská práce Folklórní slavnosti na Podluží a vztah mládeže k nim se zabývá, jak sám název napovídá, jihomoravskými hody a jejich přímými účastníky. Přímým účastníkem se rozumí mladý svobodný člověk, který se obléká k této příležitosti do kroje a oslavuje tuto tradici. Téma sice úzce souvisí s etnografií a folkloristikou, ale spadá také pod sociální antropologii, ve které je umožněn široký záběr témat, a také výzkumné metody jsou stejného charakteru.

Téma jsem si vybrala z několika důvodů. Prvním je, že celý život vyrůstám v prostředí, kde se vztah k folklóru dědí z generace na generaci. Přesto si nemyslím, že můj osobní vztah k němu může být na překážku objektivitě. Dalším důvodem bylo, že jsem se folklórních slavností - hodů - sama aktivně zúčastnila, tudíž jsem mohla prostoupit i pod povrch. Jedním z důvodů byl také můj názor, že v dnešní moderní technické době by se měla věnovat pozornost jevům, které pro nás zanechali naši předkové a měli by se tyto jevy revitalizovat a snažit co nejvíce udržet pro budoucí generace. Když ne k oficiálním účelům jako dříve, tak k odreagování od běžného života a jako pestrý prvek doplňující mnohdy černobílý život současné společnosti. Práce je založena především na lidském vnímání „největšího jihomoravského svátku“ a chci tuto tradici co nejvíce přiblížit hodovému „panici“ a folklórnímu laikovi, aby si jejich atmosféru a průběh co nejlépe představil. Proto jsem si také vědoma neúplné stoprocentní odbornosti textu, který bude následovat dále.

Cílem práce je popsat a předat informace o současné podobě folklórních slavností a o vztahu dnešních mladých lidí a zjistit, jakou má možnost tato tradice do budoucna. Pro větší představivost dále srovnávám současnost s obdobím 40. a 50. let 20. století.

---

¹ NIEDERLE, Lubor, et al. *Národopis lidu československého díl I.* Praha: Národopisná společnost československá, Archeologická komise České akademie věd a umění, 1918. Svazek I. Moravské Slovensko

Práce je členěna do několika tematických částí. První je část teoretická, ve které jsem vymezila samotný název a oblast Podluží, dále pak pojmy folklór, hody a lidová kultura. Uvádím zde také další důvody, proč toto téma řadím pod sociální antropologii.

Následuje metodologická část, ve které rozebírám metody, které jsem pro výzkum a práci použila a formuluji zde podrobněji výzkumné otázky a hypotézy, které jsem si stanovila před započítím výzkumu. Zabývám se zde také krátce etickou stránkou mého výzkumu.

Po metodologii přichází výzkumná část pojednávající o zúčastněném pozorování. Jedná se o popis hodů tak, jak jsem je sama prožívala. Uložila jsem si za cíl, abych se co nejvíce vyhnula osobním prožitkům, které jsem nasbírala do té doby a podala skutečný objektivní obraz hodů. Právě obraz hodů není v současné moderní literatuře tolik popsán. Není tolik atraktivní jako současné moderní fenomény. Nejvíce literatury na toto téma existuje do 80. let 20. století. Nicméně tyto knihy a tituly jsou velmi ovlivněny tehdejší politickým režimem. Ovšem po vypuštění propagandistických frází jsou práce tehdejších autorů samozřejmě cenné.

Další kapitola zaznamenává srovnávací téma. Věnuji se komparaci hodů z let 40. a 50. se současností. Porovnávám hlavně své poznatky z pozorování a účasti s výpovědí mé informátorky, která se přímo účastnila hodů v letech 1945-50.

Na komparativní část navazuje kapitola o současném postavení hodů mezi dnešní krojovanou a nekrojovanou mládeží. Ptám se hlavně na jejich osobní či neosobní vztah k nim a postavení do budoucnosti. Je schopná si dnešní moderní mladá generace lidí představit tuto tradici i v budoucnosti?

Práci jsem rozdělila do dvou pomyslných bloků. Blok pojednávající o hodech a blok zabývající se lidovým oděvem - krojem. Tato část celých slavností je nejvýraznější a díky ní jsou hody rozpoznatelné od jiných folklórních slavností z jiných částí Moravy, Čech a Slezska. Navazuji zde na svůj předchozí popisný a srovnávací trend a také na zhodnocení do budoucna.

Jako poslední kapitolu připojuji slovníček pojmů, které používám v práci, abych samotný text nerušila dlouhými vysvětlivkami. Vyznačená slova v textu je tím pádem možné dohledat v této poslední kapitole, po níž následuje sled příloh, které jsou nezbytným prvkem pro celkovou představu a ilustraci k tématu.

Přeji všem čtenářům poučné i zábavné čtení, které osvětlí Vaše tmavé dny a přenesse Vás do teplých a slunečných končin české země – Podluží.

2. Moravské Slovensko – Slovácko – Podluží

Moravské Slovensko neboli Slovácko, což je v současnosti užívanější název, se nachází v části jihovýchodní Moravy u hranic se Slovenskem a z části s Rakouskem. Název Moravské Slovensko, užívané spíše ve starší národopisné literatuře, vznikl jako protějšek historicky chápaného pojmenování uherského Slovenska, tedy Slovenska jako součásti rakousko-uherské monarchie. Hranice rozsáhlého etnografického regionu, Moravské Slovensko, vytyčili především J. Klvaňa a L. Niederle. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 578-579)

Moravské Slovensko nebo Slovácko je tedy souhrnný název pro velkou národopisnou oblast, která se dále člení na mikroregiony jako je Podluží, Hornácko atd.²

2.1. Vymezení pojmu a oblasti Podluží v současnosti

Jak už jsem poznamenala výše, Podluží je mikroregionem v rámci regionu Slovácko neboli Moravské Slovensko. Jméno této oblasti daly oblastní vodní plochy zvané „lužé“. Od poslední čtvrtiny 19. stol. se v národopisné literatuře ustálilo pojetí Podluží jako území na soutoku Dyje s Moravou, mezi městy Břeclav a Hodonín. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 578-579) Je to rovinný kraj ohraničený na jihu soutokem Dyje a Moravy na hranici česko-slovensko-rakouské, na východě hranicí moravsko-slovenskou, západní a severní hranice je vymezena obcemi Hlohovec, Ladná, Starý Poddvorov, Dolní Bojanovice a Lužice, je součástí Slovácka, tam patří ještě Kopanice, Hornácko a Dolňácko. Podluží od slova luže ukazuje nejen na existenci velkých rybníků ve 14. – 16. stol., ale i jméno Lužice, doložené v pramenech ze 13. st., název Podluží užívá už i Jan Ámos Komenský na své mapě Moravy. (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962, s. 7)

V současné době tvoří Podluží svazek 14 obcí mezi městy Břeclav a Hodonín. Obcemi Podluží jsou: Dolní Bojanovice, Hrušky, Josefov, Kostice, Ladná, Lanžhot, Lužice, Moravská Nová Ves, Moravský Žižkov, Nový Poddvorov, Prušánky, Starý Poddvorov, Tvrdonice a Týnec.³ V práci vycházím ze současného vymezení obcí, které spolu utvořily svazek Region Podluží. Jako výjimku zařazuji ještě k Regionu Podluží,

---

² Viz. Mapa Podluží v obrazové příloze

³ [Www.podluzi.cz](http://www.podluzi.cz) [online]. 2009 [cit. 2011-02-23]. Podluží. Dostupné z WWW: <<http://www.podluzi.cz/>>.

městskou část Břeclavi, Stará Břeclav, která svým krojem, mluvou a také vesnickým charakterem spadá pod Podluží.

Hlavními rozlišovacími znaky Podlužáků a Podluží se staly některé specifické rysy jazyka a lidové hmotné i duchovní kultury, především ostře červené nohavice mužského kroje a některé prvky kroje ženského. Jde většinou o rozdíly připisované (zčásti neprávem) dlouhému soužití s charvátskou menšinou či o mladé elementy pěstované vypjatou regionalistikou. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 578-579)

2.2. Podluží z historické perspektivy

O oblast Podluží se v historii zajímalo několik národopisců, mezi nimiž byl např. Lubor Niederle, Josef Klvaňa, František Bartoš a J. A. Zeman. Právě Niederle a Klvaňa se zasloužili o podrobné vymezení oblasti moravského Slovenska a samotného Podluží.

Niederle ve svém díle Moravské Slovensko z roku 1918, jež je prvním svazkem Národopisu lidu československého, popisuje moravské Slovensko jako západní Slovensko rozprostírající se od Napajedel, přes Kyjov až k Podivínu, tvoří přechod k středomoravským Hanákům, jinak zvaným „Doláci“. Lidé mluví jazykem slovenským a kroje jsou z části slovenské a z části hanácké. Podivín, Velké Bílovice a Moravský Žižkov popisuje jako spíše hanácké jak v jazyku, tak i v krojích. V tomtéž díle píše Niederle o vymezení, jaké vytvořil J. Klvaňa, ten vymezuje hranici jazyka a kroje slovenského nebo slovenskohanáckého na slovenské obce na západě: Břeclav, Lanštorf (nyní Ladná), Podivín, Rakvice, Velké Pavlovice, Šakvice, Němčičky, Morkůvky, Krumvít, Nenkovice, Želetice, Věteřov, Ostrovánky, Bukovany, Bohuslavice, Jestřabice, Koryčany, Blišice, Léskovec, Stupava, Staré Hutě, Salaš, Jankovice, Halenkovice, Žlutavy a Napajedla. Dále pak Klvaňa vymezuje samotné Podluží jako plochý jižní cíp Slovenska mezi stokem Dyje a Moravy až po Podivín, Prušánky a (Moravskou) Novou Ves. Pak je zde uvedeno a vypsáno, jaké obce se mezi sebou řadí a neřadí do Podluží: Břeclavané čítají k Podluží: Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Hrušky, (Moravskou) Novou Ves, Prušánky; obyvatelé Lanžhota přibírají Mikulčice, Těšice a Lužice, sebe ne; Lužičané přibírají Starou Břeclav a sebe ne. Celkově Niederle uvádí, že v roce 1906 spadá pod Moravské Slovensko 235 obcí.

Jiná kniha na toto téma se zmiňuje o dalším rozdělení v historii. J. A. Zeman ve stati Die Podlužaken v kalendáři Mährischer Wanderer z roku 1811 rozuměl Podlužáky

obyvatele panství břeclavského s výjimkou (Velkých) Bílovic, (Moravského) Žižkova a Mikulčic. František Bartoš a Josef Klvaňa považovali za Podluží kraj mezi Dyjí a Moravou po Podivín, Prušánky a Moravskou Novou Ves. Dále je Podluží děleno na jižní a severní. Jižní Podluží tvoří: Ladná, Stará Břeclav, Poštorná, Charvátská Nová Ves, Hlohovec, Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec, Hrušky, Moravská Nová Ves, v 19. st. sem patřila ještě Lednice, pak se ale poněmčila. Do severního Podluží se řadí: obce v okrese Hodonín, které se přiklonily k Podluží národopisně, hlavně ve způsobu odívání, v roce 1870 – Mikulčice, Lužice, Josefov, Dolní Bojanovice, Starý Poddvorov a Prušánky. (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962, s. 7) Národopisně patřilo k Podluží ještě několik osad v Dolním Rakousku. (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962, s. 8) Kulturně blízké obce v dolnorakouském Podyjí a Pomoraví se v důsledku dlouhé separace odnárodnily, byly to například obce Pernitál (Bernhardstahl) a Ranšpurk (Rabensburg). (Jeřábek, 2001, s. 407-414)

Oblast jižní Moravy má velmi bohatou a hlubokou historii. Již na přelomu 8. a 9. století vzniká na tomto území státní útvar Velkomoravská říše. Počátkem 10. století byla oblast vylidněna, následovala kolonizace ze Znojemska. Ve 13. století přichází německá kolonizace do Břeclavi, Hodonína, Podivína a byla založena Ladná, za husitských válek byl německý vliv vytlačen slovanským. Ovšem nejznámější kolonizací, která zde proběhla v 15. a 16. století, byla charvátská. Charváty vyhnaly nájezdy Turků na jejich území. Na Moravě se usazovali po celou druhou polovinu 16. století a částečně i v 17. století, nejvýraznější charvátské osady byly Frélichov (dnes Jevišovka), Dobré Pole, Nový Přerov na Mikulovsku, Poštorná, Charvátská Nová Ves a Hlohovec na Břeclavsku, usadili se zde ve 30. letech 16. st. (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962, s. 12-19)

V archivních dokumentech nacházíme zmínky o pojmenování obyvatel této oblasti od počátku 18. století: jako Podlužáky je snad poprvé uvádí list ze 14. července 1708, o Podluží jsou zprávy od roku 1740. Podlužáci však bývali nezřídka ztotožňováni s charvátskými přistěhovalci, z nichž část žila v těsném sousedství města Břeclavi v symbióze s českým živlem. Starší literatura pojmenovává někdy Charváty lidově, by spíš posměšně jako Krobóty (z německého Kroaten), a s Podlužáky je směřuje pravděpodobně proto, že sousední jihomoravští a dolnorakouští Němci nečinili rozdíl mezi svými slovanskými sousedy v oblastech zasažených charvátskou kolonizací. Ostatně v době, kdy ještě obce Poštorná a Charvátská Nová Ves náležely k Rakousku, nazývala i

česká dobová produkce smíšené moravskoslovenské i charvátské obyvatelstvo jako dolnorakouské Čechy. (Jeřábek, 2001, s. 407-414)⁴

---

⁴ Více i zaměňování Podlužáků s Charvátů a vzájemném ovlivňování v knize Město Břeclav, Richard Jeřábek, Brno 2001.

3. Folklórní slavnosti – hody

V této kapitole se zaměřuji na konkrétní vymezení pojmu hody, folklór a folklorismus, lidová kultura a umění a jak spolu souvisí a doplňují se. Z tohoto pohledu se jedná spíše o obor etnografie a etnografické zkoumání. Dle mého názoru nemusí být tento obor nutně separován od sociální antropologie, naopak si myslím, že v různých aspektech se doplňují. Jedním aspektem je fakt, že folklórní tradice jsou součástí lidského chování a kultury člověka. Proto v následujících kapitolách charakterizují tradici z hlediska národopisného a folkloristického.

3.1. Folklór, lidová kultura, hody

3.1.1. Folklór

Folklór je osobitý, formálně a obsahově vyhraněný projev hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, závislé na tradování a těsném spojení se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva i městského lidu. Obsah pojmu folklór byl v minulosti definován jako souhrn starobylých obyčejů, tradic, obřadů, narativních projevů, lidových písní a tanců, přísloví, náboženských a filosofických představ vytvářených jednotlivých prvků, svébytnými znaky formovými a obsahovými, principy vzniku a fungování v lidovém společenství, významem a vlastnostmi interpreta. A. van Gennep nalézal obsah pojmu folklór ve vztazích mluveného a psaného, přirozeného a umělého, kolektivního a individuálního apod. Oproti dějinám, které zaznamenávají vývoj v čase, folklór zaznamenává projevy v prostoru. Členil jej na folklór náboženský, obřadní, literární, hudební, společenský, právní a umělecký se společným základním znakem, *lidovostí*. Na přelomu 20. a 21. století se folklór obvykle člení na:

a) slovesný: lidové písně (z hlediska slovesného), pohádky, pověsti, legendy, povídky, vyprávění ze života, humorky, anekdoty, přísloví, pořekadla, pranostiky a některé drobné projevy slovesného folklóru (např. místní názvy polí, lesů, luk)

b) hudební: lidová píseň, nástroje lidové hudby a lidová hudba

c) taneční: všechny základní druhy lidového tance jako jsou skoky, kola, chorovody, točivé a vířivé, figurální tance, umělé taneční svity aj.

d) dramatický: obřadní hry, obchůzky, sousedské, selské hry, lidové zpěvohry, loutkové divadlo.

K základním znakům folklóru patří syntetičnost (spojení písně s tancem, instrumentální hudbou, obchůzkou, obřadem, oděvem), vázanost na emotivní náboj, gesto, mimiku a dramatický projev interpreta. Slovo folklór nachází v moderních médiích uplatnění ve smyslu zvyk, obyčej, tradice. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 219-220) Tradice je oblast folklóru, ale ne všechny tradice jsou folklórní. (Beneš, 1979(80), s. 8)

Věda zabývající se folklórem se nazývá folkloristika. V českých zemích bývá folkloristika obvykle vymezována folklórem hudebním, slovesným, tanečním a dramatickým. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 220)

3.1.2. Lidová kultura

Lidová kultura je kultura lidu, jejíž konkrétní vymezení závisí na soudobé definici lidu. V historické praxi je obsah pojmu spojován s evropským a severoamerickým materiálem. Vzhledem k variabilitě pojmu bývá lidová kultura, zejména v oblasti umění, obecně zaměňována s kulturou vzdálených etnik. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 485)

Lidová tradice působí jako činitel a integrující jev, v němž se uchovávají prvky minulosti a tvoří jakousi zásobárnu, tradice je označení pro otevřenou strukturu historicky vzniklých a společensky podmíněných životních, právních, mravních, obyčejových a estetických názorů, institucí, funkcí, procesů a hodnot, které převládají v jednotlivých skupinách vesnického a městského obyvatelstva. Lidová kultura tvoří jednu ze složek národní kultury (Beneš, 1979(80), s. 15,16)

Tradice byla vždy integrální součástí kultury, vědomí o nezbytnosti tradice jako prostředku uchovávání a předávání, resp. rozvíjení vlastní skupinové kultury a vědomí o povinnosti tohoto předávání byla a je dosud zakotvena v odpovídajících normách chování, ukládajících všem příslušníkům skupiny bezpodmínečně zachování všech nosných částí kultury. (Frolec, 1981, s. 20)

Lidová kultura se vyvíjí kvalitativním přetvářením starších složek, jejich obohacením novými, zákonitě jako odraz nových podmínek vzniklými prvky (Václavík, 2010, s. 20)

3.1.3. Hody

Hody neboli posvícení je slavnost obecního společenství, vesnice i města. Sestává z více částí: církevní a světské, rodinné a obecní. Jádrem posvícení je církevní svátek na památku posvěcení kostela, který se vytvořil už v počátcích křesťanské církve. Slavnost posvícení spojená s hostinou byla přijata do života raně feudální společnosti, jak o tom svědčí staroslověnská legenda o životě sv. Václava z 10. století. Posvícení se územně rozšiřovalo s výstavbou kostelů a s rozvojem farností. Od posvěcení chrámu je odvozen název posvícení, zatímco na Moravě se užívá také výrazu hody, který původně znamenal výroční slavnost, sváteční den (v křesťanské podobě Boží hod vánoční, velikonoční, svatodušní). S hody byly spojeny hostiny a tak se tento název vžil i pro významné události rodinné a obecní, při nichž se hodovalo (křtiny, úvod, pohřeb, vypořádání obecních plateb, zahájení nebo skončení pastvy dobytka aj.). Posvícení ve významu dnů hojnosti, veselí a blahobytu se objevuje ve slovnících ze 14. st., v lidových písních a pořekadlech. V každé obci bylo posvícení v jiný čas. Na znamení svátku se vyvěšovala na kostelní věž korouhev, jak o tom svědčí zprávy z 15. – 19. století. Světská část posvícení, rozložená do několika dnů, už ve středověku převládala nad částí církevní. Posvícení se odedávna vyznačovalo hlučným hodováním a veselými zábavami. Hlavním dnem byla neděle s dopolední bohoslužbou, dalšími dny pondělí a úterý. V některých krajích přetrval zvyk pořádat poté za týden menší slavnost zvanou malé posvícení, doložené v 16. století (hodky, hodové dozvuky, hodová odehrávka, pohodí, pohodky, podkarmaš). Před posvícením se na jižní Moravě koná zábava zvaná „zahrávky“, zahrávání hodů. Místem setkání lidí k zábavě a tanci byl hostinec a prostranství venku před ním. O posvícení se více než kdy jindy dostávalo venkovské společenství do kontaktů s vnějším světem. Do obce přijížděli podomní kramáři se svým zbožím, perníkáři a cukráři, písničkáři, komedianti, loutkáři, kolotočáři, na návsi vystupovali kočovní artisté se svými čísly (což je součástí hodů dodnes). V některých krajích na Moravě se uchovala tradice stavět na návsi ozdobený strom, máj, máji. Tvoří střed obřadního prostoru (plac, sólo, kolo), v němž probíhají hodové obyčeje, zábavy a tanec. Kruhové prostranství se někde ohrazovalo menšími stromky, jež byly spojeny ráhny s májí, na způsob střechy pokryté chvojím vytvářely stinný přístřešek (Telčsko, Třebíčsko, Břeclavsko). Starým prvkem je dřevěné lešení pro muzikanty (les, bouda, pódium), pokryté chvojím, doložené pramenem z 16. st. Slavnosti se ujímaly zvláště tělovýchovné organizace (Sokol, Orel). Ve 20. stol. se prostor zábav přesouval z návsi do areálu cvičiště tělocvičné jednoty, k sokolovně

(orlovně), ke kulturnímu domu. Posvícenská neboli hodová tradice ustupovala z měst během 19. st. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 781-783)

3.2. Hody jako folklórní tradice

Když si shrnu pojmy, které jsem v předchozí kapitole vypsala a propojím je, mohu celkově charakterizovat, co znamenají hody v moravském pojetí na Podluží.

Jestliže vycházím z definice folklóru, kterou uvádím v předchozí kapitole, tak jsou hody projevem hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury. Je to také tradice udržovaná po staletí hlavně zemědělským obyvatelstvem na vesnicích i ve městě. Hody jsou vlastně souhrnným názvem pro lidový tanec, zpěv a lidové kroje (oděv), které jsou v podstatě základním předmětem zkoumání folkloristiky.

Hody působí několika způsoby na vnímatele a současně na interpreta, psychickým důsledkem je vzbuzení libých či nelibých pocitů, z toho vychází estetická funkce, kterou vnímáme nejčastěji v podobě krojů. Vzbuzením regionálních, společenských, ideologických nebo představ víry vychází najevo mimoestetická funkce, jejíž součástí je funkce společenská – zábava, možnost předvést se, doprovázena regionální funkcí reprezentace – zdůrazňováním odlišnosti, specifičnosti jevů nebo ideové a formální blízkosti k regionální tradici. (Beneš, 1979(80), s. 36)

Když jsem se zmiňovala o tom, že ne všechny tradice jsou folklórní, hody jsou na pomezí tohoto tvrzení. Na jednu stranu jsou součástí lidové kultury a tradice proto, že existují již odedávna po několik staletí a byly preferovány venkovskou vrstvou a s ní spojenými regionálními kroji. Když ovšem bereme hody ve smyslu obecného posvícení, tak není zcela pravdivé tvrzení, že posvícení patří do lidové kultury a tradice, jelikož bylo prováděné všemi vrstvami obyvatel ve všech dobách.

Docházím k závěru, že hody na Podluží jsou folklórním jevem a jsou součástí tradiční lidové kultury na vesnicích. Ve městech hody nebyly přetrvávajícím jevem, postupem času a modernizací života se vytratily. V současné době se obnovují, a to hlavně z turistického hlediska, kdy jsou do města lákáni turisté a hody dělají jakousi reklamu a vytvářejí příznivý obraz celé oblasti.

4. Metodologie

4.1. Východiska terénního výzkumu

Při přípravě terénního výzkumu je v první řadě důležité určit si vhodné metody a vymezit si lokalitu výzkumu. Výzkum jsem prováděla v oblasti Podluží a Břeclavi v období od července 2010 do března 2011. Oblast není příliš rozsáhlá a mně osobně velmi známá, neměla jsem proto problémy s cestováním. Téma, které jsem se rozhodla zpracovat je mi velmi blízké. V této oblasti jsem vyrůstala a znám velmi dobře místní tradice, do kterých jsem se také sama aktivně zapojila. Na tento popud jsem se rozhodla provést výzkum a podívat se na problematiku hodů i z jiné stránky. Pro kvalitativní výzkum jsem prováděla zúčastněné pozorování a neformální a polostrukturované rozhovory. Pro získání statistických informací jsem se rozhodla zvolit dotazníkovou metodu.

4.2. Výzkumné metody

4.2.1. Pozorování

Nejdůležitější a nejpoužívanější metodou bylo pro mě zúčastněné pozorování. Zúčastněné pozorování je u této tematiky nejefektivnější. Tímto způsobem jsem dokázala nastalou situaci hodnotit z pohledu obyčejného diváka a soustředila jsem se na pocity, jaké to ve mně zanechalo, a sledovala jsem, jak to působí na širší okolí. Soustředila jsem se více na detaily, kterých jsem si dříve nevšímala. Tento způsob pozorování zahrnoval v první řadě přímé zapojení do chodu hodů po všech stránkách. Bylo možné ho provádět pouze po dobu hodové sezóny, která trvá od června do listopadu téměř každý víkend. Nikde jsem se neselektovala s problémy, jako je neochota lidí se mnou komunikovat nebo nepřátelské prostředí. Vše se neslo v optimistické a veselé atmosféře, která se prohlubovala postupem celého dne, večera a až do rána.

4.2.2. Rozhovory

Cílem polostrukturovaných a neformálních rozhovorů bylo postihnout toto téma očima dnešní mládeže, která tradici hodů stále udržuje. Snažila jsem se zjistit, co je k této tradici váže, jaký k ní mají vztah, co je přimělo k tomu, aby se do ní aktivně zapojili, zde

se mi nejlépe osvědčil neformální rozhovor, kde jsem často použila skrytou metodu, kdy jsem zpočátku neobjasnila svůj výzkumný záměr. V případě, že jsem svůj záměr prozradila, komunikování bylo složitější. Většina respondentů byli moji kamarádi a známí a měli sklony se stylizovat do názoru a postoje, o kterém si mysleli, že mi bude nejvíce vyhovovat. Polostrukturované rozhovory jsem používala při komunikaci s lidmi, zajímající se o tuto tematiku (folkloristy), kteří mi poskytli informace ohledně komparace mezi hodovou současností a hodovou minulostí (40. - 50. léta 20. století). Při rozhovorech jsem používala diktafon a díky následnému přehrávání jsem mohla vše důkladně posoudit a zpracovat.

4.2.3. Dotazníky

Dotazníkové šetření bylo způsobem jak zjistit kvantitativní informace o vztahu mládeže k hodům co možná nejkompexněji. Prostřednictvím mnou zvolených otázek jsem se snažila vytvořit statistiku týkající se hlavně důvodů, proč se respondent začal oblékat do kroje, zda ví, proč se začaly slavit hody a průměrný věk a délka oblékání do kroje. Dotazník jsem použila i mezi lidmi, kteří se do kroje neoblékají. Dotazník jsem rozšířila prostřednictvím internetového serveru www.facebook.com, kde jsem rozeslala na 172 dotazníků, jejich návratnost nebyla tak velká, jak jsem očekávala, i když to byl nejjednodušší způsob jak pro mě, tak i pro mé respondenty, vrátilo se jich pouhých 44.

4.3. Výzkumné cíle

Před započítím samotného výzkumu jsem si zvolila tyto cíle výzkumu, které jsem zodpověděla v této práci:

1. Jaký je průběh hodů v současnosti a jaký byl v 40. - 50. letech 20. století?
2. Jak dnešní mládež vnímá hodovou tradici a jak ji vnímala mládež 40. - 50. let? Co se zásadně změnilo?
3. Nastal pokles zájmu o tuto tradici? Jak ji vidí do budoucna dnešní generace?
4. Kdo a kde se v současné době věnuje tradičním technikám výroby krojů? Jaká je jejich dnešní situace?

4.4. Koncepční hypotéza

Při kladení cílových otázek jsem si vytvářela hypotézy, které se budu v této práci snažit potvrdit nebo vyvrátit.

U otázky číslo 1)⁵ jsem si hypotézy stanovovat nemusela, protože její zodpovídání probíhalo hlavně pomocí zúčastněného pozorování a rozhovorů prováděných s pamětníky. Přesto jsem si utvořila jistou představu předem, i díky historické literatuře.

Zodpovídání otázky číslo 2)⁶ probíhalo také pomocí zúčastněného pozorování a neformálních rozhovorů, použila jsem skrytou metodu výzkumu. Nejprve jsem si rovněž stanovila hypotézy. Moje hypotéza o vnímání hodových tradic u dnešní mládeže se opírá o tezi, že každý mladý člověk, který se rozhodne jít v kroji, to nedělá zcela ze svého vlastního přesvědčení, ale hlavními faktory jsou rodinný „nátlak“ a přítomnost kamarádů, tudíž mu to umožňuje lepší začlenění do místního kolektivu. Dnešní generace také málo ví o historii této tradice, a proč se hody začaly vůbec konat, a proč zrovna hody v jejich obci jsou v tu dobu, kdy se konají. U generace ze 40. a 50. let byl dle mého názoru odlišný způsob vnímání této tradice. Neproběhla ještě taková modernizace venkova a hodovní slavnost byla také způsobem, jak se vyrovnat s politickým režimem.

Třetí otázka v přecházející kapitole se prolíná s druhou. Pokles zájmu se dá vysledovat v literatuře i díky svědectví pamětníků. Má hypotéza říká, že zájem o hody poklesl u všech generací, nejen u mládeže a do budoucna ji chtějí samozřejmě všichni zachovat a jsou na ni hrdí, ale neuvědomují si, že bez účasti to nepůjde.

4.5. Etická stránka výzkumu

O etice v mém výzkumu se dá hovořit v několika bodech. Je to použití skrytého výzkumu a v neposlední řadě také vlastní účast v kroji na hodech ještě před tím, než jsem započala výzkum.

Skryté pozorování jsem použila z jednoduchého důvodu a to je, že při rozhovorech, hlavně neformálních, jsem se stále více dozvídala názory, které se snažily přibližovat mému vkusu a také tomu, co bych nejspíš chtěla slyšet.⁷ V této metodě ale tak velký etický problém nevidím, nijak to respondentovi neublížilo, zvláště když jsem mu poté řekla, o co se zajímám.

---

⁵ Viz. předcházející kapitola

⁶ Tamtéž

⁷ Tamtéž

Větší problém vidím v tom, že jsem já sama chodila v kroji a aktivně jsem provozovala tuto tradici v mé obci. Projevilo se to hlavně při psaní práce. Při hodnocení postoje mladých a při popisování jsem sklouzávala k neobjektivnímu přístupu a názoru. Objektivnost se ztrácela v mých subjektivních názorech. Svůj názor na hody, který je velmi kladný, jsem začleňovala i do rozhovorů s lidmi, kteří v kroji nechodí.

Nemyslím si však, že má aktivní účast je na překážku objektivnímu výzkumu. Naopak mám výhodu, že znám dokonale zákulisí této akce, proto mé pozorování byla spíše zábava než práce. Rovněž nesdílím názor, že antropolog by měl zkoumat jenom oblasti, které mu nejsou blízké, aby tak získal co neobjektivnější přístup. Oba dva názory mají své klady a zápory, které se, dle mého názoru, dají vybrousit a použít pro správnou věc. Nezbyvá mi nic jiného než se s tímto tématem poprat pomocí mých skromných antropologických zkušeností.

5. Krojované hody

Tato kapitola je založená na mém vlastním zúčastněném pozorování v obcích Ladná, Lanžhot, Stará Břeclav, Prušánky a Dolní Bojanovice.

Jak už jsem naznačila v kapitole 3.1.3, tradiční folklórní slavnosti zvané hody se konají vždy nejbližší neděli svátku patrona místního kostela, podle kterého byl kostel vysvěcen. Někde hodovní neděli předchází sobotní odpolední nebo večerní zábava (Ladná – vystoupení mužských pěveckých souborů a cimbálové muziky). V sobotu probíhá stavění máje, což je oblíbenou turistickou atrakcí (Lanžhot). Staví se ručně bez pomoci těžké techniky, ovšem ne ve všech obcích. Je to důležitý okamžik hodů, kdy mladá chasa spolupracuje s *mužáky*⁸, kteří mají hlavní slovo, aby celá procedura proběhla bez potíží. Hodová neděle je symbolem celých hodů. V tento den je také největší účast místních, přespolních krojovaných a diváků ale i turistů. Po neděli přichází hodovní pondělí, kdy se odehrávají podobné rituály jako v neděli. Ojediněle se zábava odehrává také v úterý, hlavně večer, kdy se místní chasa převléká do kostýmů a zahraje zábavnou scénku zvanou maškary (Prušánky, do loňského roku také ve Staré Břeclavi).

Každá obec má ke konání hodů vyhrazené velké prostranství. Nezbytný je ovšem i kulturní dům či sál, kde se odehrává zábava večer za nepříznivého počasí, nebo když už večerní teploty nedovolují zůstat pod širým nebem.

Hody jsou slavností pro celou obec a široké okolí. Obecní úřady ovšem tuhle slavnost nepořádají. Hlavní pořadatelem je *chasa*. Chasa je sdružení nebo volné společenství mladých lidí, kteří se rozhodli tzv. chodit v kroji, tedy oblékat se do kroje v době konání hodů a být hlavními aktéry této tradice. Když se obléká svobodný chlapec do kroje, říká se, že „pacholčí“, u děvčat se říká, že „dívčí“. Dnes už se tyto výrazy používají jen ojediněle a to hlavně starší lidé. Svůj výzkum jsem prováděla hlavně mezi těmito lidmi. Jsou otevření a přátelští a informace jsem získávala snadno a bez větších problémů. Kladem byl navíc fakt, že mám mnoho kamarádů mezi členy různých chas.

5.1. Příprava a pořádání hodů

Nezbytných příprav jsem se osobně účastnila, když jsem ještě aktivně chodila v kroji. Chasa si na své schůzi, která se koná povětšinou v prosinci na Štěpána, vybere

---

⁸ Vysvětlení výrazu se nalézá v Textové příloze v pojmovém slovníčku.

vždy dva i více „stárků“ a také ženské stárky (dnes již ojediněle – Stará Břeclav). Stárek chasu zastupuje a zajišťuje vše potřebné pro konání hodů, samozřejmě za pomoci celé chasy. Nese na svých bedrech organizaci hodů, přes zajištění kapely, stavění máje, až po hladký průběh vlastních hodů. Volí se vždy na jednu sezónu nebo jeden rok. V průběhu roku je něco jako výkonný předseda chasy. Dále chasa a stárci spolupracují s místním obecním úřadem, který často finančně přispívá a zajišťuje zázemí např. v podobě kulturního domu. Spolupráce může také probíhat s dalšími folklórními spolky, jako jsou mužácké soubory a další.

Přípravy hodů začínají již několik měsíců předem. První povinností je zajistit dechovou hudbu pro všechny hodové dny. Občas je velmi těžké získat kvalitní dobrou kapelu, protože většinou mají obsazené termíny i na rok dopředu. Obvykle se kapely každé hody střídají, aby jedna kapela nehrála na stejných hodech vícekrát po sobě. Výjimkou nejsou ale ani obce, které si potrpí na stálost a kapelu nemění několik let. Kapela je z nejdůležitějších součástí hodů. Dalších pár měsíců se konají zkoušky chasy, kde se učí krojovaní nováčci tancovat, zpívat a chlapani verbovat. Nováčci se nazývají „kaštánci“, to jsou chlapani, a „běličky“ jsou děvčata. Zkoušky jsou navíc jednou z mála příležitostí, jak se sejde celá chasa a mladí lidé se sblíží. V chase jsou různé skupiny mladých lidí a často se mezi sebou neznají nejlépe. Někteří například studují na střední škole, kde pobývají na internátu, nemají proto dennodenní styk se svými vrstevníky v obci. V kroji mohou chodit také zaměstnaní lidé, pro ně je zkouška příležitostí, jak se odreagovat a potkat se svými studujícími kamarády. V tomto bodě jsou kamarádi také nejdůležitějším faktorem pro rozhodnutí, zda jít či nejít do kroje a účastnit se hodů. Další přípravy se konají až kolem dvou měsíců před samotnými hody. Přípravy jsou za prvé individuální, tzn., že každý krojovaný si připravuje kroj, opravuje nedostatky - roztržené košile, prošoupané čizmy, dívky si nechávají šít nové barevné svrchní sukne atd. Za druhé jsou to přípravy kolektivní, kdy se chasa schází a připravuje nezbytné mašličky na sóla, zajišťuje dostatek vína, spolupracuje s obcí na organizaci a připravuje další nezbytné detaily.

Přípravy vrcholí týden před hody. V tu dobu se chystá sál či prostranství, kde se hody uskuteční. Nejdůležitější je obstarat symbol hodů, jímž je *máj*⁹. Pro ni se jezdí nejčastěji koňským povozem do lesa, kde lesníci označí jehličnaté stromy, které si mohou chlapani z chasy odvézt. Dále se vyberou menší stromky, které slouží jako malé májky na

---

⁹ Vysvětlení viz slovníček pojmů.

ohraničení prostranství. Májky se staví také před domem stárka a u obecních hospod. Spolu s nimi se vozí také tzv. „zelené“, což jsou zelené větve a větvičky, kterými se ozdobí a ohraničí hodovní plac. Májí tvoří dva až tři opracované kmeny stromů, na nichž se oloupe kůra až do běla, poté se spojí železnými obručemi, tzv. „rapanty“. Na horní části máje se nechává jehličnatá špička stromu, jejíž větve se ozdobí mašlemi. Máj dosahuje v průměru výšky 25-45 m. Stavba máje probíhá za dozoru mužáků a také zkušeného kováře a tesaře.

Den před samotnými hody je vše připraveno. Poslední možností, jak se může něco pokazit je, když vám někdo máji ukradne nebo „podřeže“. Je tradicí, že krojovaní chlapi mají v průběhu noci u máje stráž. Může se totiž stát, že chasa z okolní obce může být natolik škodolibá, že se v noci přikrade a máj poškodí nebo zboří. Když noc proběhne v klidu a nic se nestane, vše je připravené na vypuknutí hodů.

5.2. Hodovní neděle

Nejslavnostnější den hodů začíná oficiálně mezi 13. a 15. hodinou odpoledne. Rozmezí je velké, protože průběh není jednotný ve všech obcích. Dopoledne však probíhá ještě mše v místním kostele. Tato součást tradice se stále udržuje, i když jen symbolicky a už nemá tak důležitý význam jako v minulosti, kdy venkovské obyvatelstvo bylo silně věřící. Do kostela chodí chasa v kroji, dnes už povětšinou jen chlapi.

Průběh hodů v neděli se v každé jednotlivé obci v nějakých detailech liší, ovšem základní vzor je všude stejný. Například v Lanžhotě nebo v Dolních Bojanovicích jsou hody největším svátkem v roce. Mladí lidé jsou často vychováni k tomu, až dovrší 15 let a ukončí základní školu, připojí se ke krojované chase. Hodů se zúčastňuje aktivně celá obec a návštěvnost je enormně vysoká. Dávají si záležet na různých detailech, které se udržují skoro v nezměněné podobě ze začátku 20. století. To neplatí pro všechno, samozřejmě během let se vše nepatrně mění a díky stále větší modernizaci společnosti se modernizují i tradice.

První část neděle se tedy odehrává v kostele na mši. Po obědě se začíná chasa pomalu scházet na určitou hodinu. Je to buď u obecní hospody, kde se nachází také sólo pod májí, u stárků nebo na místě, které je pro obec významné (Dolní Bojanovice). Vybraní chlapi se sejdou u hospody a společně s muzikou jdou přes obec na určené místo. Děvčata se scházejí jednotlivě, v Ladné se sejdou u stárka spolu ostatními chlapi,

ve Staré Břeclavi je k setkání děvčat určena stárka, kde se poté připojí chlapci s muzikou a jdou průvodem k máji. Všude, kde se průvod zastaví, je pohoštění od hostující rodiny.

V Lanžhotě se schází takto: Lucie (22): „*No jakože to je tak, že sa ide, já nevim, třeba na jednu hodinu, šeci kluci sa sejdú a idú průvod ke stárkovi, teho stárka prvního vyzvednú a idú zpátky k té máji, tam skáčú hošije, každý zazpívá písničku.. No a my holky jako dojdem až tak na třetí na čtvrtú hodinu, jakože až hošije skončá.. Průvod (s děvčaty) to tady bylo myslím enom tak jednú, jakože sa šlo k farářovi, ke starostovi nebo takto, ale ne..*“

Panuje tu uvolněná a veselá atmosféra. Až je čas a všichni členové chasy se sejdou, začne hrát muzika a krojované páry se dají do tance. Zpravidla se zahrají tři písničky, které jsou zakončené vrtěnou. Poté se chasa seřadí buď do párů, nebo nejprve chlapci po dvojicích a za nimi děvčata po dvojicích a nakonec jdou muzikanti, za muzikanty se seřadí přihlížející, pokud chtějí, a začíná průvod, který prochází celou obcí. Jestliže průvod vychází od jednoho stárka, tak se může jít rovnou na sólo, kde se koná hlavní část hodů nebo ke starostovi či starostce symbolicky žádat o povolení hodů (Ladná). Průvod je oblíbenou součástí hlavně u malých dětí v předškolním věku, které jsou také oblečené v kroji a jdou na samém začátku průvodu. Nyní je průvod jakýmsi slavnostním zahájením hodů.

5.2.1. Nedělní odpoledne

Nedělní odpoledne je ve znamení přespolních. Přespolními se nazývají krojovaní, kteří jsou z jiné obce a přijedou navštívit místní hody. Je to ukázka přátelství, dobrých vztahů a spolupráce mezi jednotlivými obcemi a také neoficiální pozvání zase na jejich hody. Krojovaní chlapci jezdí v kroji. Kroj ale nemá všechny slavnostní komponenty jako místní krojovaní chlapci. Liší se hlavně v *košili*¹⁰, která je plátěná a méně vyšitá, dále chlapci neoblékají kordulku neboli *lajbl*¹¹ a na hlavu si nenasazují *guláč*¹². Není povinností přijít v kroji, čím dál více se stává, že chlapci nepřijedou ani v polosvátečním kroji, ale hlavně v dnešním civilním obleku. Je to hlavně z praktické stránky, protože v současné době je kraj velmi nákladná věc a rodiče mají strach, aby se při velkém veselí nestalo, že si chlapec např. roztrhne košili nebo nohavice. V letním období je oblek také

---

¹⁰ Vysvětlení viz slovníček pojmů

¹¹ Tamtéž

¹² Tamtéž

praktičtější, protože krojované kalhoty jsou z teplého a silného materiálu a také *čížmy*¹³ jsou mnohdy nepohodlné.

Jak pokračuje nedělní odpoledne, začínají příjíždět přespolní chlapci. Často je k vidění, že přijíždí na koňském voze, takto obkrouží taneční plac kolem máje a seskáčou z vozu, pak *verbuji*¹⁴ a zpívají. Ke konci si chlapci zvoláním „Úvratí!“ vynutí na hudbě ještě jedno rychlé opakování.¹⁵ Když skončí, každému se zavede místní krojované děvče a pak společně tancují až do příjezdu dalších přespolních. V tomto bodě začíná nejzábavnější část hodů hlavně pro mladé. Setkávají se svými přáteli a oslavují. Nakonec se vyhlásí přespolní sólo, což znamená, že přespolní chlapec se svou tanečnicí, pro kterou si přijde, tancuje. Sólo je dlouhá sada písní, která je ukončená asi po půl hodině, i více, vrtěnou. Při tomto tanci se vybírá dobrovolný příspěvek na hody, za tento příspěvek jsou symbolicky odměněni mašličkou a pohárkem vína.

Když už se blíží 19. – 20. hodina večerní, všichni chlapci se sejdou pod pódiem pod muzikou a začínají hošije. Při chlapeckých hošijích se děvčata semknou do kruhu a společně se točí v kruhu pomocí různých variací kroků. Po jejich skončení se jde na večeři. Hošije se nyní ve většině obcí odehrává jen na konci, v Lanžhotě a Moravské Nové Vsi se hošijemi zahajuje odpolední program. V současnosti je velmi oblíbené, aby krojovaná chasa zvala přespolní domů na večeři, kde se opět slaví, zpívá a tancuje. U přespolních a kamarádů je to hlavní důvod navštívit hody u svého kamaráda. Tímto si také krojovaní prokazují své přátelství. Počet pozvaných lidí také ukazuje u každého člena chasy jeho všeobecnou oblíbenost. Ti, kdo jezdí na hody i do okolních obcí mají nejvíce známostí a také přátel.

Večerní zábava začíná kolem deváté hodiny večerní. Chasa kroj doma odloží a večer přichází ve společenském oblečení jako ostatní návštěvníci. Význam večera se změnil a není tak slavnostní. Lidé se baví, tancují, pijí a zpívají. O půlnoci se vyhláší další sólo, půlnoční. Kdo chce na hody přispět nebo si zatancovat, přidá se. Většinou nedělní večer končí ve tři hodiny ráno, kdy přestane hrát muzika a jako poslední písničku zahraje „Trnavu“. Po skončení Trnavy není výjimkou, že se v zábavě pokračuje dál do rána.

---

¹³ Vysvětlení viz slovníček pojmů.

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ *Wwww.chasa.webovka.eu* [online]. [cit. 2011-02-03]. Co sa tančí. Dostupné z WWW: <<http://www.chasa.webovka.eu/?sw=historie&tx=tance>>.

5.3. Hodovní pondělí

Hodovní pondělí probíhá na stejném principu. Rozdíl je v dopoledním programu, kdy se krojovaní schází pod májí společně s mužáky. Ale pondělní dopolední program se už neprovádí. Dopoledne hraje muzika a mužáci mají sólo s krojovanými děvčaty. Muzika nehraje dlouho, často jen něco kolem dvou hodin, asi od deseti do dvanácti hodin dopoledne. Na tomto příkladu je jasně vidět, jak hody ztrácejí na popularitě mezi místními lidmi a samotnými „krojovanými“. Každý krojovaný měl dříve povinnost přijít a oslavit s mužáky jejich hody, ale nyní panuje uvolněnější atmosféra a povinnosti se stávají nepovinnými. Z rozhovorů jsem zjistila, že lidé, hlavně mladší generace, si raději doma více odpočinou a připraví se na pondělní odpoledne. Nezřídka se totiž může stát, že lidé ve víru oslav přijdou domů i v brzkých ranních hodinách.

Pondělní hody jsou tzv. „mužácké“, jako např. v Lanžhotě: Lucie: „*V pondělí, v pondělí.. jak kdyby to hošije hlavně dělají mužáci, protože potom vlastně mužáci idů ke stárkovi na večeru, volá tam vlastně mužáckého stárka.*“ Zde pak mužák vede i průvod a celkově je pondělí v jejich režii.

I odpoledne každou dívku vždy zavedou krojovaní chlapci pro tanec k jednomu mužákovi a tancují sólo. Každý mužák dobrovolně přispěje nějakým obnosem do chasovní kasičky. Je to jeden z mála způsobů, jak na hodech vydělat nějaké peníze, díky nimž se může zaplatit muzika a další nezbytné výdaje. Ojedinele bývá ve zvyku, že se jde ještě průvod po obci k mužáckým stárkům a u nich se pokračuje v zábavě.

Odpolední zábava začíná ve stejnou dobu jako předchozí den. Lidé se scházejí ne u prvního stárka, nýbrž u druhého stárka, odkud vychází průvod na druhý den. Od něj se jde v průvodu rovnou na hodovní plac. Tady se odpoledne opakuje jako v neděli, nejezdí už ale přespolní chlapci. Rovněž je tu i menší počet návštěvníků, dá se říct, že se účastní jenom místní obyvatelé. I u místních obyvatel nastává trend, že pondělní účast není pro ně tak důležitá a zůstanou raději doma, mnozí musí také do práce. V dnešní nejisté době, kdy může člověk přijít snadno o práci, si lidé raději odeprou hodovní zábavu a věnují se svému zaměstnání. Panuje tedy uvolněná a domácká atmosféra, kde se všichni lidé znají.

Odpoledne zakončuje rovněž *hošije*¹⁶. Poté se lidé rozchází pomalu domů na večeri, aby se posilnění opět sešli v tanečním sále nebo na sóle k večerní zábavě. Je zvykem, že v pondělí večer hraje muzika déle, protože úterý je vyhrazeno k odpočinku a

---

¹⁶ Vysvětlení viz slovníček pojmů

odpolední zábava se nekoná. Večer je opět oficiálně zakončen Trnavou. Pouze oficiálně proto, že opět zábava prakticky nekončí a pokračuje se až do samého rána.

5.4. Hodovní úterý

Hodovní úterý už není tak rozšířeno jako dříve. Jen v některých obcích stále přetrvává (Prušánky, Lanžhot). Spočívá v tom, že zábava probíhá odpoledne nebo jenom večer a to ve znamení legrace a odložení hodovních pravidel. Můžou se nazývat i jako tzv. „babské hody“. To znamená, že děvčata se oblékají do chlapeckých krojů a předvádí legrační scénku, kterou si k této příležitosti nacvičily. Hody pak probíhají dále v jejich režii, zvou chlapce k tanci, vybírají při sóle, a vůbec dělají věci, které mají obyčejně na starosti kluci, tak tomu je v Prušánkách.

V Lanžhotě má úterý slavnostnější ráz. O hodovním úterý mi vyprávěla informátorka Lucie z Lanžhota. V tomto městečku, které je jedním z nejtradičnějších z celého Podluží, si na úterý volí těsně před hody speciálně další dva stárky. Úterní zábava začíná jako jiné dny již ve 13 hodin.

Lucie: *„Ale sů prostě speciální dva stárki a v úterý sa volá stárki na celý rok. A prostě se zvolá, ti stárki, a ide sa k jednému úternímu a tam vlastně jak kdyby... Ty úterní hody sů prostě jak holčičí, že to mají prostě holky v moci. Že prostě ideme k temu prvnímu stárkovi a tam holky zpívajů různé posměšné složené písničky na nějakú známů písničku, já nevim na schvál.. Pak sa ide k temu druhému úternímu stárkovi a tam ,já nevim, tři písničky tam, tři písničky potom, potom sa vlastně šeci vrátijů do Podlužanu (místní hospoda se sálem) a je muzika úterní a tam si zase zazpívajů z tych písniček.“*

Zábava pokračuje i dál po večeri až do pozdních nočních či ranních hodin.

6. Komparace hodů po roce 1945 se současností

V průběhu druhé světové války byla napjatá atmosféra. Nebylo tolik možností něco oslavovat a ani tomu nepřála tehdejší politická situace, proto se hody nekonaly. Jinak tomu nebylo ani v Moravském Žižkově, kde byly tradiční hody za válečných let zakázány, poslední se konaly v roce 1939. V letech 1940 – 1944 se hody nekonaly a až v roce 1944 se uskutečnily tajné hody v Chalúpkách u studně Hrbálky a poté od roku 1945 se hody konají až dodnes.¹⁷ Podle pamětnice Růženy Kůrečkové (81 let) a zároveň mé informátorky se hody nekonaly ani ve Staré Břeclavi, která je součástí města Břeclav. Informátorka paní Kůrečková podala svědectví o hodech, které se konaly po roce 1945 až do roku 1950, kdy se ona sama od jejích 15 let oblékala do kroje (dívčila). Sama se zajímá velmi aktivně celý život o národopisnou kulturu, v současné době spolupracuje s Muzeem a Galerií Břeclav na kompletaci a komparaci krojových součástí. Pomáhala též jako informátorka při psaní knihy Město Břeclav, kde byla citována a byl zde použit její popis hodů ve Staré Břeclavi po roce 1945. Z rozhovoru, který jsem s ní provedla, vyplynulo, že po roce 1945 získaly hody velkou popularitu u mladých i starších lidí. Lidé se chtěli bavit a zapomenout na starosti způsobené druhou světovou válkou.

„Byla to doba, kdy bylo po válce a ten národopis byl dynamický, ten sa rozvíjal, pretože žádné muziky nebyly a po tem 45. roku jsme měli muziku každý týdeň. Každý týdeň byla muzika, opravdu. V parku a venku, tak my jsme si teho užili.“ (paní Kůrečková, leden 2011).

6.1. Hody po roce 1945

Hody ve Staré Břeclavi započaly už v pátek, kdy jela chasa pro máji. Srárci byli oblečení do starých červenic (červené nohavice), měli oblečenou kabaňu (kabátek), když byla zima, tak krátký kabát a beranici s rozmarýnem. (Hody ve Staré Břeclavi jsou poslední v sezóně a konají se v listopadu na Martina, v tu dobu už může i sněžit). S chasou jezdil forman, což byl obyčejně zkušený mužák, který se vyznal v této činnosti a radil chase. Máj se vozila na voze taženém koňmi. Na druhý den pokračoval proces strouhání kůry a stavění, to probíhalo za pomoci kováře. Nahoru na máji se dával prapor a dvě lahve vína. Mája se stavěla ručně za pomoci všech schopných mužů. Je to

¹⁷ *Kvhmz.webnode.cz* [online]. 2009-2010 [cit. 2011-02-04]. Zajímavosti z období 1933-1945. Dostupné z WWW: <<http://kvhmz.webnode.cz/zajimavosti-z-obdobi-1933-1945/>>.

nebezpečný proces, paní Kůrečková byla svědkyní nehody, kdy se máje při stavění příliš rozhoupala, konec se ulomil a zabil stárka.

V neděli v poledne se krojovaní chlapi scházeli u obecní hospody a šli pro stárka. Poté se chodilo po obci za doprovodu muziky k radnímu a váženým sedlákům a vzdávala se jim čest. Před domem, kde se zastavili a hráli, chlapi zazpívali *verbuňk* a *zaverbovali*, pak se šlo na dvůr a tancovalo se s domácími. Hospodyně podávaly jídlo a víno a hospodář dal stárkům do kasičky příspěvek. Po několika zastávkách šli chlapi pochodem pod máj, mezitím se děvčata scházela pod májí jednotlivě a čekaly seřazené v půlkruhu na chlape a měly oblečené látkové sukně. Po příchodu chlapi zazpívali *verbuňk* a začal párový tanec. Asi po hodině tance začali jezdit přespolní chlapi na vozech. Vždy je vítal stárek, který stál na vyvýšeném místě u muzikantů a nechával jim zahrát pochod při vjezdu na sólo. Když přespolní chlapi sesedli z vozu, zazpívali a *zaverbovali*, byla jim zavedena děvčata k tanci. Jakmile se začalo v 16 hodin odpoledne šerit a byla zima, přesunulo se dění do kulturního sálu. Asi v 18 hodin začaly hošije a před nimi ještě přespolní sólo, které tancovali všichni přespolní chlapi s domácími děvčaty. Během hošijí se děvčata odebrala domů převléct. Po skončení hošijí zavedl stárek muzikanty do svého domu, kde byla pro ně připravená večeře.

Po večeři, to bylo asi ve 20 hodin, začala opět muzika. Sešla se tu děvčata, byly oblečené v rukávcích a v hedvábné sukni, a chlapi, kteří měli na sobě červenice, košili a húseňák s košířkem (jeden z typů pokrývky hlavy). Večerní zábava probíhala v tanci, někdy až do 4. hodiny ranní.

V pondělí ráno asi v 10 hodin byla muzika. Sešla se tu děvčata oblečená v šatech se zástěrou s měkkými spodničkami. Většinou se zúčastnilo hodně mužáků a přespolních hostů. Při této příležitosti si mužáci volili svého stárka.

Odpoledne se sešli chlapi, stejně jako předchozí den, v poledne před hospodou, opět šli pro stárka a pokračovalo se vyhrávání po obci. Poté šli průvodem pod májí, kde byly opět seřazené děvčata. Asi po hodině tance místo přespolních dojeli mužáci na voze. Když seskočili z vozu, zazpívali válený *verbuňk* a *zaverbovali*. Obdobně jako u přespolních, zaváděly se mužákům děvčata k tanci oblečené v hedvábných sukních. Mladí mužáci byli oblečení v červenicích, kabani, měli vyšívanou košili a kolem krku šátek a na hlavě húseňák s rozmarýnem. Starší mužáci měli soukené šaty, černý šátek a na hlavě beranici. V 18 hodin večer nastalo mužácké hošije, které bylo velmi oblíbené. Mužáci totiž zpívali lechtivé písně.

Po skončení odpoledního programu stárek odvedl opět muziku k večeři. A zase ve 20 hodin se sešli v sále k večerní zábavě. Děvčata měla oblečené šaty se zástěrou a měkkými spodničkami jako dopoledne.

V úterý byly hody uvolněné a žertovné, Chasa se oblékala do kostýmů a hrála divadlo pro pobavení. Probíhalo také babské sólo, kdy byly tetky (starší ženy) zaváděny chlapcům a děvčata chodila po tanečním parketu a vybírala příspěvek na hody. Ke konci si nechaly mladé ženy zahrát „Trnavu“, obdobně jako chlapci v ostatní dny, a verbovaly.¹⁸

Kromě vlastního průběhu hodů jsem se ještě v rozhovoru s paní Kůrečkovou zajímala o celkovou atmosféru hodů, jaká byla návštěvnost, jaké změny nastaly po roce 1948 a v 50. letech, jak byly hody populární u mladých lidí a jaký k nim měli vztah.

V této již zmíněné době se lidová kultura přenášela z generace na generaci. Každé dítě bylo vychováváno k lásce k lidovým tradicím a ke krojům. Volba jestli jít nebo nejít v kroji byla svobodná, ovšem možnost nejít v kroji využilo velmi málo mladých lidí. K hodům a ke kroji je nevázala jen rodinám a regionální tradice. Nezbytným faktorem při rozhodování byli kamarádi a přátelé, se kterými se při této příležitosti všichni rádi setkali a oslavovali. V té době chodilo v kroji ve Staré Břeclavi asi 20 děvčat a chlapců asi 25 – 30. Obdobně to bylo i v ostatních obcích Podluží a nezdívka se účastnilo i dvakrát třikrát více krojovaných. Dala se to poznat hlavně na tom, jak byla obec věřící a lidově založená, jestliže bylo víc krojovaných, byla obec nakloněna venkovskému způsobu života a více více než obec ovlivněná městským způsobem života.

Byla to vaše povinnost jít v kroji nebo jste mohla říct, že nepůjdete? „*No tak maminka mě to.. Tak tak.. vemlůvili mě. Aj maminka, tak tatínek ani ne, ale maminka. Ale já sem chcěla. To víte, že já sem chcěla. Kluci tam byli a děvčata, sem měla kamarádky.*“

Na celém Podluží byly hody vítanou změnou k lepšímu po šesti letech války a návštěvnost lidí byla obrovská, nejen na hodech, ale při každé příležitosti, kdy hrála muzika a vybírali se peníze od občanů pro Slovácký kroužek, dnes je to vlastně chasa. Díky těmto příspěvkům od lidí zapálených folklórem se mohli financovat celé hody a nepotřebovali žádnou dotaci např. od města, nikdo chase nebránil s nimi jakkoliv nakládat. Od 50. let se postoj vlády a režimu změnil. Děvčat a chlapců, kteří chtěli jít

---

¹⁸ Z materiálu od pí. Kůrečkové, který sepsala pro autorský kolektiv knihy Město Břeclav.

v kroji, bylo hodně, ale omezovalo se to. Založil se Břeclavan, národopisný soubor, který funguje do současnosti a má velkou popularitu, a všechna pozornost vlády se soustředila na něj. Slovácký kroužek s nimi odmítal spolupracovat. Od té doby existovaly akce pořádané Slováckým kroužkem a Břeclavanem. O zapálenosti lidí v té době svědčil také fakt, že návštěvnost na všech akcích byla stejně velká.

6.2. Hlavní změny a rozdíly

V samotném konání hodů a jejich součástech se příliš změn neprojevovalo a jsou spíše lokálního charakteru, tedy změny v rámci obcí. Viditelnou změnou, co se týče hodů, je průvod obcí. Průvod dříve nebyl, aspoň ne tak oficiální jako dnes a nepřipojovala se děvčata. Chodilo se od domu k domu, ale ne za účelem nějakého zviditelnění. Dnes je průvod brán jako přehlídka lidového umění jak rukodělného (kroje), tak uměleckého v podobě hudby a tance.

Samotný průběh se příliš nezměnil. Základní koncept zůstal stejný. Co se však změnilo, je vnímání hodů. V každém případě jde o zábavu. Ovšem v době, kdy existovaly ještě sedlácké stavy, lidé byli chudí a museli tvrdě pracovat, aby uživilí rodinu, měly hody mnohem hlubší význam, také nedělní mše v kostele byla obřadnější a účastníky více prožívaná. V současnosti se některé komponenty zrušili a i sami faráři provádějí spíše symbolickou mši.

Tím jak stoupá životní úroveň, upouští se čím dál více od lidových zvyků a tradic. Jednak je to považováno za přežitek, který není žádným přínosem lidskému bohatství a dále pak v současné přetechnizované moderní době na to není čas. Určitou roli také sehrál politický režim, který lidové projevy potlačoval právě jako přežitek ze staré doby. Když se ale zúčastníte hodů jako návštěvník pozorovatel, všimnete si, že všichni, kdo se zapojují, jsou zapálení a tuto tradici milují, ať už z jakéhokoli důvodu. Je ale faktem, že návštěvnost a popularita hodů u mladých lidí klesá. Ani mezi krojovanými už se nedodržují taková striktní pravidla, které popisovala pí. Kůrečková:

„To byla poučená doma od rodičů. Já když jsem šla k muzice nebo na hody, tak maminka pěkně nohy u sebja, ne abys roztahovala nohy jak aby ti vylezlo tele mezi nohama, ruky na pás, pěkně stát rovně, žádné poklese noh. A ty baby stály, když sme byli pod májů, tak ty baby tam stály na první řadě a já když sem jenom, tak maminka udělala tak (brada nahoru) a už jsem věděla, už sem si mosela stůpnůt. Jedna, co se mnů chodila,

ta zasej otvírala pusy a maminka tam stála (ruku přes pusy). Tak oni na to dávali pozor a my sme sa moseli chovat vzorně, opravdu, aj u té muziky, když sme stáli. A verbovat sme nesměli, to byla ostuda, ne jak teď.“

Ani krojovaní chlápci to neměli jednoduché a museli dodržovat určitá pravidla slušného chování, i když by se mohlo na první pohled zdát, že to mají vše jednodušší a uvolněnější:

„No ne, to když sme byli nastrójené a byly hody, tak ty mužáci na to dávali pozor, když si tam sedl, a marš tancovat! Děvčica tam bude stát, eště sa nachladí a běž tancovat. Tak oni moseli ti kluci pro nás si chodit a to sólo moselo být pořád zaplněné, abysme tam stáli, to neexistovalo.“

Dnes je ta kulturní výchova také vidět. Při mém pozorování i osobních zkušenostech se to prokázalo. Bylo vidět, kdo chodí v kroji z povinnosti a kdo jde dobrovolně a je svými rodiči a prarodiči řádně poučen.

Existují rozdíly v přístupu i mezi obcemi, tento modernizační trend nelze sledovat po celém Podluží. V Lanžhotě, kde jsou krojové tradice stále živé a aktivně udržované, mladí svou úlohu na hodech berou velmi vážně a udržují určité dekorum obohacené o moderní přístup současného světa, což je atraktivnější pro turisty. Tomu odpovídá také účast místních. Celé Podluží pak těží zvláště z toho, jak jsou hody stále více turisticky atraktivnější.

Dalším znatelným rozdílem, alespoň pro starší generaci a dle mé informátorky, je podoba krojů.

K: „Já vám řeknu, že ten národopis spěje k takovému zvratu. Za nás eště aj ty hody a ty kroje. Já vám řeknu, když to berete ty kroje, tak dneska už jsou to kýče. Já když vidím, to je móda. To je móda v tych dědinách a s pani PhDr. Káňovou jsme říkali, že ty staré kroje, já když to probírám, třeba ty fěrotchy nebo ty cantové zástěry, to šecko. To je unikum, ale dneska už sů to kýče, aj ty vyšívky, třeba ty vyšíváčky, co to dělajů, já za nima chodim, říkám ježišmarja, co tam děláš takové ornamenty, dyť to sa tam nehodí, tak běž od muzea, když něco takového děláš, tak to mosí mít úroveň, ale ne aby tys tam vyšila takové guče neaké a keré sa tam nehodá.“

Dalším rozdílem, který nastal, je financování. V současné době chasa dostává peněžní příspěvek od vedení obce či městečka, dále pak můžou přispívat sponzoři, jestliže se v obci nachází prosperující podnik, který má zájem na uchování tradice a v neposlední řadě na své reklamě, kterou si tímto způsobem zajistí. Dalším zdrojem financí je vybírání vstupného. Není to velká částka a existují také zvýhodněné vstupné v podobně vstupenky

na odpolední i večerní zábavu za výhodnou cenu. Dále pak se vybírá příspěvek při sólech. Dnešní sóla jsou trochu jiného charakteru, může se jich zúčastnit kdokoli v neomezeném počtu. Dříve byly sóla vyhlašované jen pro jednoho či několik párů, např. pro stárky nebo pro mužáky. Nestávalo se ani tak často, že by se do taneční zábavy zapojovali hosté a přihlížející, jako je tomu dnes. Atmosféra se uvolnila až při večerní zábavě, kde se lidé více odvážali. V současnosti se dá nalézt více zdrojů financí, ovšem není to vždy jednoduchá záležitost.

Méně zdrojů financování měla sice chasa v 50. letech, množství peněz se však dalo srovnat s dnešní dobou, nebylo výjimkou, že peněz mohli mít i více než dnes. Peníze získávala chlapecká chasa, když chodili od domu k domu a navštěvovaly zámožnější obyvatele, kteří je vždy pohostili a něco přispěli. Tyto obchůzky se dají srovnat s dnešním průvodem, zúčastňovali se jí pouze chlapi. Pak se vybírala tzv. „réž“, což je platba v naturáliích, dávala se např. kukuřice nebo žito. Nemalá část financování ležela také na bedrech stárků, proto se vybírali chlapi ze zámožnějších rodin a také ti, kteří měli v obci největší autoritu, a projevovala se jim úcta. Děvčata rovněž nezůstávala pozadu a bylo slušností, že při sólech také přispěla, když by se tak nestalo, znamenalo by to ostudu pro celou rodinu.

6.3. Hodová specifika v minulosti ve vybraných obcích na Podluží

Pro přiblížení rozdílů v organizaci a průběhu hodů mezi obcemi uvádím některé starší příklady, které uvedl Jan Kružík v knize Lidové zvyky a slavnosti na Podluží, Břeclav, 1982. V současnosti se většina rozdílů smazala a koncept je stejný.

Ladná: v neděli jdou muzikanti na oběd ke staršímu (prvnímu) stárkovi, odpoledne k němu přijdou ostatní chlapi. Následuje pohoštění a po něm jdou průvodem k předsedovi MNV (dnes již starosta nebo starostka), kde jej formálně žádají o povolení pořádání hodů a zároveň jej zvou na hodovou zábavu. I zde se koná menší pohoštění, v minulosti jim ještě dal předseda ponaučení ohledně dobrého chování a popřál jim, aby se hody vydařily. Pak chlapi zavedli předsedovi tanečnici a jeho ženě tanečnicka, po chvíli začali tancovat i předsedovi hosté, pak chasa s muzikanty odchází pod máj, muzikanti zasednou pod „charůžek“ (vyvýšený přístřešek pro muzikanty) a hrají hošije. Dnes je vše stejné, změnilo se pouze to, že hošije se dnes hrají na konci dne.

Stará Břeclav: chasa se schází odpoledne u staršího stárka, kde obědvají muzikanti, po pohoštění jde průvod pod máj, kde se tančí a vítají přespólní. Zde byly hošije na závěr.

Moravská Nová Ves: odpoledne kolem 15. hodiny se chlapci schází pod májí a po nich následují stárce, muzikanti každému přichozímu hrají pochod a zavdávají vína, hošije probíhají na závěr.

Tvrdonice a Kostice: odpoledne kolem 14. hodiny se chlapci sejdou před hospodou pod májí, kde čekají muzikanti, průvodu v čele se stárkem se v poslední době zúčastňují i děvčata, průvod jde obcí za pochodu, chlapci zpívají, verbují a zavdávají víno přihlížejícím, starší stárek před otcovským domem je vítá a zve je na pohoštění, chlapci staršího stárka střídavě zvedají nahoru a dolů a zpívají.

Lanžhot: dopoledne nese krojované děvče svému chlapci větvičku rozmarýnu a malované mašle (vymizelo), odpoledne ve 13. hodin se scházejí chlapci před hospodou pod májí, kde čekají muzikanti, následuje průvod ke staršímu stárkovi, ten je zve dovnitř a muzikanti u něj poobědvají a ostatní stárek také pohostí, po obědě zahrají sólo pro domácí, pak se seřadí a jdou pod máji, kterou třikrát obkrouží, průvod je zakončen společným verbuňkem, hodový pořad se zahajuje hošijemi.

Ladná: v pondělí dopoledne asi od 10 do 12 hodin se tančí pod májí, muzikanti si vedou mladšího stárka k obědu, po obědě se u něj sejde chasa a jdou průvodem pod máji, kde se hodový pořad zahajuje hošijemi a pak se jen tancuje a hraje se sólo za sólem, k večeru je sólo stárkovské, na toto sólo jdou tančit všichni bývalí stárce, stárce jim zavedou svobodná děvčata a oni jdou tančit s jejich ženami. Dnes se dopolední program již nekoná.

Tvrdonice: v pondělí odpoledne se sejde chasa před hospodou, odkud jdou průvod pro mladšího stárka a k předsedovi MNV (starosta), u něj se koná pohoštění a tancuje se, průvod dále směřuje na revír k pánovi (polesný), kde zpívají a polesný zve chasu a muzikanty dovnitř, polesný tančí s děvčetem a manželka se stárkem. Při večerní zábavě se přijímají mezi ženáče (mužáky) všichni, kteří se během roku oženili, mezi tancem chlapci uchopí mladého ženáče, muzikanti přeruší tanec a zahrají tuš, chlapci ho několikrát zvedají nahoru a dolů, zavdají mu z litrové láhve vína, za což on musí poručit jeden nebo dva litry vína, dále se chlapci radí, koho z ženatých zvolí za stárka, když jej zvolí, zvednou ho a dají mu guláč a stárkovské právo a od teď řídí zábavu oni.

7. Současná krojovaná mládež a její vztah a názor na hody

Tato kapitola pojednává, jak už název napovídá, o dnešní chase, jejích členech a jejich vztahu k místní krojované tradici. Chasa je v tomto případě sdružující jednotkou pro mladé svobodné lidi, kteří se chtějí hodovní tradice aktivně účastnit. Závěry podané v této kapitole jsem sbírala na základě zúčastněného pozorování prováděného v obcích Ladná, Stará Břeclav, Prušánky, Dolní Bojanovice a Lanžhot a také na základě vyprávění rozhovorů s přímými účastníky hodů. Nezaměřovala jsem se pouze na krojované dívky a chlapce, ale také na ostatní mladé lidi, kteří se neoblékají do kroje. Své otázky, jak už jsem se zmínila v metodologické části, jsem pokládala hlavně skrytě bez použití diktafonu, proto zde nemohu uvést přesné citace.

Nezávazně jsem navázala na téma hodů, jestli je baví a užívají si a jestli se zúčastňují každý rok. Během své účasti jsem se pohybovala mezi částí, kde se hody konají – sólo, a místním hostincem, kde se shromažďují spíše mladí lidé. Starší generace a ti, kteří se do kroje již neoblékají, rádi zůstávají spíše tzv. pod májí, kde tancují a veselí se. Tyto dvě skupiny jsou snadno rozlišitelné už podle vzhledu. Skupina lidí sdružující se spíše mezi krojovanými se obléká více do společenského oblečení, naproti tomu skupina, která si hody užívá prostřednictvím společného posezení s přáteli u sklenky vína nebo piva v hostinci, má sklon hody prožívat méně, tomu odpovídá také méně formální oděv.

Nicméně, i když jsem obě skupiny na první pohled odlišné, obě se shodují v jedné věci, tradice hodů je pro ně velmi příjemná, zábavná a už si bez ní ten jeden víkend v roce nedokážou představit a jsou jednoznačně pro zachování tradice do budoucna. Pozitivní vztah k hodům mají tedy všichni, kteří se jí zúčastňují pravidelně. Pravidelnou účast na hodech mají lidé, kteří jsou už od dětských let zvyklí bavit se na hodech a jejichž rodiče je k tomuto zvyku vedli od útlého věku. Takto vychovávaní lidé mají největší sklon, až dovrší 15 let, oblékat se do kroje. V současnosti není také výjimkou, že mladý chlapec nebo dívka jsou první generace v rodině, která se obléká do kroje.

Otázka, kterou jsem nakonec položila všem, se kterými jsem mluvila, byla: Z jakého důvodu se rozhodli jít nebo nejít v kroji? Jak potvrdím dále podle zhodnocení dotazníku, jednalo se z největší části o důvod kamarádi. Kamarádi a přátelé, kteří se rozhodnou jít v kroji, nalákají další a další známé, je to v podstatě efekt „sněhové koule“. Jestliže se rozhodne jít v kroji populární dívka nebo chlapec, snadněji se rozhodují i ostatní mladí lidé, i ti, kteří jsou rodinou nuceni, aby chodili v kroji. Kamarádi, jak se

ukázalo během mého výzkumu a vlastní zkušenosti, jsou tedy nejdůležitějším činitelem pro rozhodování.

Fakt, že se mladý chlapec rozhodne jít v kroji kvůli kamarádům, s sebou nese další závěr, neprojevuje se však u většiny, které jsem vyzpovídala. Jedná se o malý projev zájmu o organizaci hodů, ochotu učit se tancovat na zkouškách s chasou a také tancovat s děvčaty o samotných hodech. Často se dala pozorovat tendence, že se chtějí hlavně bavit, ale nevidí, že chodit v kroji v sobě nese také několik málo povinností. Dnešní situace je jasně odlišná od generace ze 40. a 50. let. Hlavní rozdíl je ve výchově dětí, které byly vedeny již od narození k hodové tradici a od narození měly připravený kroj, do kterého se jednou oblečou a budou hody slavit společně se svými vrstevníky. Ani v té době faktor kamarádství nebyl zanedbatelný, jak potvrzuje výpověď, mé informátorky, paní Kůrečkové, což uvádím v kapitole pojednávající o srovnání hodů 40. a 50. let se současností.

Jestliže jsem se ptala na znalost historie hodů a na to, zda vědí, proč se slaví zrovna v ten konkrétní termín, byly odpovědi z poloviny kladné a z poloviny záporné. Stalo se pravidlem, že lidé v kroji věděli, proč se slaví. Měli také znalost o okolních obcích, které navštěvovali jako přespolní. Druhá polovina, slavící hody v jejich oblíbeném hostinci s přáteli, nevěděla mnoho informací o tradici hodů v jejich obci. Hody jsou pro ně vítaným zpestřením pracovního nebo studijního života a nevidí v nich hlubší smysl. Myslí, že tu vždycky byly, jsou a samozřejmě budou.

Právě náhled na situaci do budoucna v očích návštěvníků i samotných aktérů mě zajímal. Všichni zastávají shodný názor, že je to překrásná tradice, která by se měla zachovat pro budoucí generace. Další důvody uvedu ve zhodnocení dotazníku.

Sledoval jsem také návštěvnost hodů. Nemůžu říct, že je návštěvnost celkově nízká, jsou zde obce, které hody vnímají velmi vážně a jsou skutečně největším svátkem (Lanžhot, Dolní Bojanovice). Přípravu na hody nepodceňuje žádná rodina a mnohdy se stává, že kvůli hodům spravují domovní fasády a přestavují dům, jen aby je někdo nepomluvil a neukazoval si na ně. V těchto obcích je návštěvnost opravdu vysoká, nejenže sem jezdí mnoho přespolních, kteří zvedají úroveň, ale také málokterý místní si hody nechá ujít. Upadávání popularity můžeme sledovat např. v obcích Ladná nebo Stará Břeclav.

Dalším faktem, který svědčí o popularitě hodů, je počet krojovaných. V současnosti se pohybuje od 10 párů, jako minimum, až po extrém, to je i 40 párů. Nejčastěji se počet krojovaných párů pohybuje okolo 20 (Lanžhot, Ladná). Zde se dá

vysledovat, že se počet od 40. a 50. let příliš nezměnil. V posledním desetiletí se počet krojovaných udržuje na stejné úrovni.

7.1. Zhodnocení dotazníku

Dotazník¹⁹ jsem rozšiřovala pomocí sociální sítě Facebook mezi databázi mých přátel. Mezi dotazovanými se nenacházeli jen krojovaní, chtěla jsem postihnout i názor a statistiku nekrojovaných. Všichni dotazovaní žijí na území Podluží a s hodovou tradicí se setkali alespoň jednou v životě. Rozeslala jsem celkově 172 dotazníků a zpátky se mi vrátilo 44 Dotazníků. Návratnost dotazníků je 25,58%. Ze 44 dotazovaných bylo 29 žen a 15 mužů ve věku od 15-39. Průměrný věk všech dotazovaných byl 22,36 let a současných a minulých krojovaných 22,57 let. Pravidelně se hodů zúčastňuje 28 ze všech dotazovaných, občas se hodů zúčastní 12 lidí a 4 dotazovaní se hodů nezúčastňují vůbec.

Z celkového počtu 44 dotazovaných 21 lidí chodilo nebo ještě stále chodí v kroji, 23 dotazovaných v kroji nikdy nechodilo. Absolutní většina dotazovaných krojovaných lidí bylo již několikátou generací v rodině, která se oblékala nebo obléká do kroje (20 z 21). Jeden respondent uvedl, že je první generací v rodině. Možnosti důvodů, které ovlivnily rozhodnutí o tom, zda jít či nejít v kroji, byly vlastní rozhodnutí, rodinný tlak a vzor kamarádů. K první možnosti se přihlásilo 9 respondentů, z toho jeden uvedl ještě jako důvod poznání nových lidí a kamarádů, na druhém místě se umístila možnost vzor kamarádů, ke které se přihlásilo 5 respondentů, a poslední příčku obsadila možnost rodinný tlak a s tímto důvodem souhlasili 2 respondenti. Jeden dotazovaný uvedl, že důvodem se stala sázka a 4 respondenti uvedli kombinace vlastního rozhodnutí a rodinného tlaku, vlastního rozhodnutí a vzor kamarádů a jeden dotazovaný uvedl všechny tři možnosti. Zde můžeme sledovat, že dnešní mládež má a měla dobré povědomí o hodové tradici a rozhodují se dobrovolně a rodinný tlak je na ně vyvíjen jen málo. Ze svého pozorování a neformálního dotazování bych přidala ještě jednu možnost či důvod a tím je „beztrestná konzumace alkoholu a ponocování do ranních hodin“, i když člověk není ještě plnoletý. Je sice zvykem, že chlapec či dívka, jdou v kroji až dovrší 15 let a ukončí základní školu, stále častěji se stává, že již ve 14 letech rodiče povolí chlapci nebo dívce účast na hodech.

---

¹⁹ Úplné znění dotazníku v textové příloze.

Respondenti, kteří chodí nebo chodili v kroji, uváděli věk, kdy šli poprvé v kroji a jak dlouho. Nejspodnější hranici uvedl jeden respondent, a to 14 let. Nejvyšší věk uvedli 2 respondenti, 17 let. Jinak věk první krojované účasti na hodech byl 15 a 16 let. Průměrná délka účasti v kroji byla 4 roky, nejkratší dobu uvedli dva dotazovaní – 2 roky, nejdelší dobu uvedl jeden respondent 8 let.

Dále mě v dotazníku zajímalo, zda dotazovaní vědí, proč se hody slaví. Ze všech dotazovaných uvedlo 23 lidí, že důvod neznají a 15 znají a 6 dotazovaných na tuto otázku neodpovědělo. Nejčastější odpověď byla, že hody se slaví v den svátku patrona místního kostela nebo kaple nebo nejbližší neděli jeho svátku. Tuto odpověď uvedlo 5 respondentů. Tři dotazovaní uvedli, že hody jsou oslavou posvěcení kostela. Dál se vyskytovaly odpovědi jako podle zasvěcení kostela, že je to slavnost k založení kostela a hody jsou podle toho, komu je vysvěcený kostel. Jeden respondent si myslel, že hody se konají před půstem a lidé si mají užít hojnosti jídla a pití. Další odpověď byla, že každá obec měla v minulosti svůj kroj, aby se obyvatelé jednotlivých vesni poznali, a my v současnosti tyto kroje prezentujeme, aby se na ně nezapomnělo.

Poslední otázka, kterou jsem položila respondentům, byla, zda jsou pro zachování této tradice nebo ne a proč. Všichni respondenti, kromě tří, kteří na otázku vynechali, odpověděli stejně kladně, tedy že jsou pro zachování hodové tradice. Uváděli nejrůznější důvody. Podle dotazovaných jsou hody vzácností a naší kulturou, která by se měla přenášet z generaci na generaci; mají osobní kouzlo; podle jednoho respondenta je to také příležitost k opití a „přežráním“; dále proto, že je to naše tradice a je pro nás typická; je to dědictví předků a součást naší identity, na tomto názoru se shodli dva lidé. Jeden z respondentů souhlasil s udržením tradice, protože je na hody fajn atmosféra a oblékají se krásné kroje.

Z dotazníku jsem vyhodnotila také, kolik krojovaných lidí zná, proč se hody konají. Nebylo zdaleka pravidlem, že všichni chlapci a dívky, kteří chodí nebo chodili v kroji, vědí, proč se hody slaví a proč jsou v jejich obci právě v ten konkrétní termín. Z 21 lidí, kteří odpověděli, že se oblékají nebo oblékali do kroje, 11 respondentů věděli, proč se hody slaví, a 10 respondentů odpovědělo záporně. Není tedy pravidlem, že rodinná výchova směřuje ke všem detailům. Mladí lidé se doma nemusí dozvědět, proč se hody slaví a kdy. Vědí, že jejich rodiče i prarodiče chodili v kroji, ale výchova již neprobíhá tak důsledně jako před půl stoletím. Z osobní zkušenosti mohu tento fakt potvrdit.

8. Lidový oděv na Podluží

Lidový oděv neboli kroj je na Podluží nezaměnitelným charakteristickým rysem dodávajícím celé oblasti na osobitosti a jedinečnosti. Je natolik výraznou součástí zdejší lidové kultury a dotváří celkový obraz zdejších folklórních slavností, že jsem se rozhodla jeho popis začlenit do této práce.

„Krojem nazýváme každý způsob šatu, který se nemění ani často, jako nynější módy, ani pronikavě, a přísluší buď určitým stavům anebo kmenům. ... Protože za dřívějších dob se způsob odívání tak často neměnil jako nyní, bývalo dříve krojů více. A protože spojení zemí a krajů nebyvalo druhdy tak snadné jako nyní, udržoval se kroj hlavně u venkovského a maloměstského lidu, který neměl se světem ostatním velkého spojení. Venkov a města menší nebyla také dost bohatá, aby šatstvo své často měnila, a také proto se na venkově v městečkách kroj snáze a déle udržoval, než ve velkých městech a u vysokého panstva,...“ (Niederle, 1918, s. 97)

Niederle píše, že moravské Slovensko má 28 krojových okrsků, okrsky se shodují s farnostmi ze 17. – 18. století, odchylky jsou na některých místech, kde nová rozloha farností v 19. století přiměla některé osady, aby chodily do kostela, kde je kroj jiný.

Podlužácké kroje se řadí do skupiny krojů břeclavsko-hodonínských, tam patří ještě jiho-kyjovský a mutěnsko-hovoranský.

- Podlužácké (břeclavské) kroje: Lednice, Ladná, Stará Břeclav, Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec, Hrušky, Nová Ves, Mikulčice, Těšice, Lužice, Dolní Bojanovice, Josefov, Starý Potvorov (dnes Poddvorov), Prušánky, polovina Moravského Žižkova (dnes patří do skupiny hanácko-slovenských krojů úplně). (Niederle, 1918, s. 108)

Podlužácký kroj je lidový oděv náležící ke slováckým krojům rovinné skupiny. Podluží jako jižní část Slovácka prošlo od 18. století složitým vývojem a takto označované území se zmenšovalo úměrně s tím, jak se měnil ekonomický ráz jižní Moravy. Název se ustálil pro pás vesnic od Břeclavi k Hodonínu. Charakteristická byla pohraniční poloha u řek Dyje a Moravy. Podlužácký kroj byl schopen přejímat impulzy ze slovenského, chorvátského a německého (rakouského) sousedství a přizpůsobovat si je, od poloviny 19. století se nám projevoval směrem na sever expanzivně. První popis podlužáckého kroje uvedl do literatury (1811) J. A. Zeman, obrazové doklady lze nalézt ve sbírce kvašů Moravského zemského muzea v Brně (1814), na litografiích W. Horna

(1837) a krojových studií J. Mánesa. Výrazným badatelem a sběratelem podlužáckého kroje byl J. Klvaňa. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 754-755)

Některé prvky podlužáckého kroje posléze převzaly i další vesnice, které nebyly nejprve zařazovány k Podluží, jako Dolní Bojanovice a Starý Poddvorov, ty podle Klvani spadaly pod krojový krsek mutěnsko-hovoranský. K základní charakteristice podlužáckého kroje patří skutečnost, že je oděvem, který se dodnes nosí, některé staré ženy se takto oblékají nejen v neděli, ale i ve všední den. Ze studia Charvátů a vzájemného srovnávání s nimi vyplývá, že mínění přisuzující Podlužákům převzetí kroje od charvátských kolonistů, je mylné. (Jeřábek, 2001, s. 415-427) Tuto myšlenku vyslovuje i L. Niederle ve svém díle *Moravské Slovensko* (1918).

Podlužácký kroj se nosí také ještě v obcích, které nespádají pod Region Podluží. Jsou to obce a města: Břeclav, Dolní Dunajovice, Dolní Věstonice, Hlohovec, Hodonín, Horní Věstonice, Charvátská Nová Ves (městská část Břeclavi), Lednice, Mikulov, Mikulčice, Mutěnice, Podivín, Poštorná (městská část Břeclavi), Sedlec, Těšice, Valtice.²⁰

8.1. Historický popis kroje podle J. A. Zemana a L. Niederleho

Nejstarší zprávou o mužském i ženském kroji je podrobný popis J. A. Zemana z počátku 19. století. Sváteční oblečení Zeman přirovnává k uherskému a mužský kroj líčí takto: bohatěji vyšíta a také delší košile než všední, kolem krku není šátek, vesta z pestře vzorovaného materiálu (lajbl), kartounu nebo taftu, lemovaná stužkami, dlouhé soukenné nohavice tmavomodré či fialkové barvy, u poklopce zvýrazněném červeným podložním a jednoduchým zdobením. Ke svátečnímu oblečení patřila i sváteční obuv, Zemanem podrobně zachycená jako vysoké čižmy na podpatku, nahoře vykrojené a červeně či modře lemované, vpředu s dlouhým střapcem a dále klobouk (guláč) homolovitého tvaru s úzkou stříškou zdobený stuhami, portou a velkou kyticí. O čtvrtstoletí mladší záznam Šembery zachycuje všední i sváteční oděv obdobně. Klobouk má navíc košíček z pštrošího péra.

Nejstarší popis ženského kroje z roku 1811 zanechal J. A. Zeman. Dovídáme se z něho o spodní košili z hrubého domácího plátna se dvěma tkanicemi, o rukávcích se širokými rukávy lemovanými taclemi a o čtvercovém límci zdobeném výšivkou. Na hlavě

---

²⁰ www.podluzi.cz [online]. 2009 [cit. 2011-03-14]. Kde se nosí podlužácký kroj. Dostupné z WWW: <http://www.podluzi.cz/podluzi/cat_view/96-podluzi/97-folklor-na-podluzi/98-kroje-na-podluzi/104-kde-se-nosi-podluzacky-kroj>.

se vázala šatka zvýrazněná krajkami, pod níž si starší ženy nasazovaly čepec s červeně a žlutě vyšitým dýnkem, také se nosily tištěné šátky. Zeman věnuje pozornost i úpravě vlasů, svobodné dívky se zvláštním způsobem zaplétaly do dvou širokých copů. Šněrovačky nahrazovaly kartounové nebo taftové pestře potištěné živůtky opatřené nášivkami stuh. K starším materiálům na sukně patřila odlehčená vlněná látka cajk, k novějším mladším kartoun a kanafas. Téměř celý límec pokrývá černá výšivka. Zástěra je plátěná bílá, ale bez výšivky, lemovaná úzkou krajkou. Délka sukní je do poloviny lýtek. (Jeřábek, 2001, s. 415-427)

Niederleho popis kroje je o jedno století mladší (začátek 20. st.). Už zde můžeme sledovat rozdíly v jednotlivých součástech kroje.

Mužská sváteční košile je z jemné látky s dlouhými širokými rukávy s bílými krajkami a vyšíváním, u krku je punt červeně vyšitý s rostlinnými motivy, u krku a přes rameno jsou bílé stuhy a kolem krku uvázaný červený šátek. Svobodní nosí červené nohavice s modrým šňůrováním, vyskytují se i červenofialové nebo modré nohavice, červené se šíří směrem na sever. Přes košili nosí chlapci krátké zelené lajble, lemované stříbrně a červeně, a na jeho levou stranu se připíná mašle z květované pentle. Slavnostní guláč je zdobený housenkami, krepinkami, stříbrnými střapci, nahoře se nacházejí květiny se pštosím pérem, nosí se na hody a na svatbu. Jako obuv se nosily měkké čizmy, vpředu nahoře vykrojené se střapcem. Specifická byla i úprava vlasů u chlapců – dlouhé, namaštěné a vzadu rovně zastřižené vlasy, uprostřed cestička.

Sváteční ženský kroj se nosí na hody, svatbu a na pohřeb. Nejspodnější část oděvu je rubáč, neboli košilka sahající až do podpaží, kterou držela šňůrka přes rameno. V létě se nosily lehké hedvábné sukně s pestrým květováním, v zimě naopak těžké látkové sukně hnědých barev, můžou být také sametové nebo plyšové. Na sukních se nosí fěrtoch, který je bíle vyšíváný ve vodorovných pruzích. Popisuje, že byly dříve i žlutě a červeně vyšíváné. Měnila se šířka, která se ustálila na úzkém tvaru. Dívky nosí naduté rukávce, které mají nad loktem krajkou nebo kroužkové tacle. Na rukávce se obléká lajbl, který se zapíná těsně pod prsy na jeden háček. Kolem krku dozadu se připíná čtverhranný límec tzv. obojek, je zdobený krajkami, bílým vyšíváním a zoubkovými výkrojky. Kolem pasu je opásaná pinta, které se přivazují sukně. Na hlavě se na hody nosí rožky nebo kokeš, jsou z lepenky, vzadu vodorovné a otevřené a jsou potažené hedvábným červeným a květovaným šátkem se stojatou pentlovou mašlí nahoře, která visí přes zadní otvor dolů. Vlasy jsou spletené do dvou copů a ovinuty blízko nad čelem, vpředu jsou spletené do zahrádky. Boty jsou shrnovací vrapované holínky. (Niederle, 1918, s. 156-176)

8.2. Nejvýraznější změny v průběhu 20. století

Kroje zřejmě prošly největší změnou a také jsou artefaktem, na který má móda největší vliv. Podle historických fotografií lze tento trend snadno pozorovat. Na krojích lze poznat rovněž období, jakým společnost prochází.

Jistým mezníkem ve způsobu oblékání byla první světová válka a následná léta po ní. Tato doba přinesla změny, které zprvu odrážely zhoršenou ekonomickou situaci a posléze nový životní styl mladé republiky, která svým právním systémem, soběstačným hospodářstvím a vlastní kulturou výrazně ovlivňovala venkov. Hospodaření přestalo být výsadní možností obživy. Zejména tato skutečnost se podílela na utvoření názoru, jak se šatit. Tradičnímu oděvu zůstala věrná generace narozená a vyrůstající před válkou, mladší, hlavně její mužská část, jej odkládá anebo mu nepřivykne a strojí se do městských šatů. Nastala situace, kdy se kroj z každodenního života mužů začal vytrácet a stal se z něho oděv příležitostný, využívaný při církevních a občanských slavnostech během roku, avšak nejen starými, ale i mladými.

K dalšímu významnému obratu ve způsobu odívání došlo po druhé světové válce. Každodenně se do kroje oblékaly pouze ty staré ženy, které již městskému ošacení nepřivykly, muži a děti již vůbec.

Nejvíce však ovlivnila celkový vzhled kroje dekorativní malba na textilu. V obcích jižního Podluží se ujala již ve třicátých letech, na Břeclavsku se rozšířila až v letech padesátých. Největší uplatnění našla malba na stuhách a ty se staly svými pestrobarevnými vzory výraznou ozdobou obzvláště ženského oděvu. Upoutávaly pozornost i dalším zdobením, nášivkami z korálek a flitrů a vyslečená (= oblečená do kroje) děvčice je musela mít uvázané pod krkem, v pase a na kokeši/rožkách. I u mužského kroje se prosadily malované stuhy a záhy se začaly, stejně jako vesta, doplňovat korálky a flitry. (Jeřábek, 2001, s. 425-427)

Další informace o změnách, které přicházely postupně v průběhu 20. století, jsem získala od PhDr. Aleny Káňové, etnografky a historičky, která je ředitelkou Muzea Břeclav. Věnuje se sběru krojových komponentů a jejich posuzování. Potvrdila mi také fakt, že podlužácký kroj nebyl ovlivněn Charváty příchozími v 16. století. Tento názor panoval do přelomu 19./20. století. Teprve v 16. století se kroj začal vyvíjet a charvátská menšina si s sebou při ústupu před tureckými vojsky nepřinesla mnoho ze své lidové kultury. Charvátský vliv se ovšem projevoval v jiné oblasti života. Bylo to v lidové řeči, v chování a mentalitě, přejaly se některé názvy částí kroje a vliv se také prokazatelně

ukázal na typických příjmeních jako Košulič a Ivančič. Charvátský kroj je jasně rozpoznatelný od podlužáckého.

Modernizace probíhala nárazově. Na přelomu 19. a 20. století ustoupily nejprve ženské šatky, které se vázaly přes pokrývku hlavy. V té době nastal také vliv vojenské reformy. Stříhy mužských nohavic a kabátků jsou jasně inspirovány tehdejší vojenskou módou. Výraznější vlna modernizace proběhla ve 30. letech 20. století, měnily se látky a techniky výroby. Druhá světová válka přinesla úpadek. Původní materiály nebyly po válce k sehnání, proto se začaly nahrazovat levnějšími variantami, které byly méně kvalitní, např. materiál na vlňáky od té doby není tak hustý a pevný jako dřív a PhDr. Káňová pozná rozdíl již na dotek, jak mi potvrdila. Lanžhot byl po druhé světové válce z velké části zničený a zdejší kroje se musely rekonstruovat téměř od základu. Rekonstruovala také dobový kroj ze 40. let pro cimbálovou hudbu Notečka a největší problém byl právě s původními materiály, které se v České republice nevyrábějí, a také s technikou výroby kroje, kterou už dnešní švadleny neumí a nejsou s ní obeznámení.

Ve 40. a 50. letech probíhala tedy další modernizační vlna. U ženských krojů se délka sukní pohybovala 10 cm nad kotníky a počet spodniček se pohyboval od 2 do 4, dnes může mít dívka až 6-7 spodniček. Dnes jsou také více škrobeny chemickým škrobem, tím se změnil celkový tvar. V minulosti si vyráběly ženy přírodní škrob doma, který nebyl tak agresivní, výsledný efekt byl takový, že sukně byla točivá a ne tak tvrdá jako dnes a měla zvonovitý tvar. V 60. letech přišlo uvolnění v podobě květinové módy ze světa. S tím přichází móda více se odvázat, což se prokazuje i na zkracování sukní, jejichž délka se dnes ustálila na délce po kolena až několik cm nad kolena. Na svrchní sukni se oblékal a dnes také obléká fěrtoch neboli zástěra. Fěrtoch se tradičně vyšíval a jak jsem poznamenala na předchozích stránkách, byl vyšitý barevně. Od 50. let se barva ustálila na bílé. Podle popisu PhDr. Káňové, bylo v každé obci několik vyšívaček, které se této činnosti věnovaly. Každá z nich měla nezaměnitelný styl a vkus, který se projevoval na všech jejích dílech, vkládala do něj své prvky a kombinace, každý fěrtoch byl jiný. Jestliže byly v každé vesnici vyšívačky, vyšívaly tvary a prvky, které byly pro určitou obec typické, a každá žena poznala, odkud která dívka je a která žena jí fěrtoch vyšila. Tuto činnost neovládaly jen starší ženy, ale téměř každý mladá dívka. Pro dívku bylo velmi důležité vyšít si fěrtoch sama, byl to poté naprostý unikát a žádný jiný nebyl stejný. Dalším důvodem byla úspornost, bylo pro rodinu levnější, když si jej dívka ozdobila sama. Když v 60. letech prostoupila technika i do lidové tvorby, dívky si přestaly fěrtoch vyšívat sami a tuto práci přenechávaly švadlenám a strojům. Obecní

vyšívачky už také neměly tolik zakázek jako dřív a řemeslo se přestalo v rodině předávat z generaci na generaci. Zůstalo jich jen pár, které začaly vyšívat pro celé okolí, tím se vyšívky, které byly typické pro jednu obec, objevily v jiné. Vyšívka se sjednotila a unifikovala. Vyšívka přestala být rozlišovacím znakem. V současné době se také vrací trend z 30. let, kdy byl několikacentimetrový okraj spodničky vidět pod svrchní sukni.

U mužských košil, se začaly prodlužovat rukávy na úkor praktičnosti, se vkládaly vyšité řady, až se délka ustálila až do poloviny dlaní, dříve končily 10 cm nad zápěstím. Mužské nohavice – červenice neprošly žádnou výraznou změnou, kromě barvy šňůrování, které je dnes barevné. Rozdíl je také v délce malovaných mašlí, které mají chlapičci připevněné na levé straně kordulky. Ještě ve 40. letech byly dlouho po pás, dnes se délka ustálila do poloviny lýtek, i delší. Z fotografií se dá ještě vyzorovat, že se změnil také vzhled mužských bot. Dříve to byly jen jednoduché holínky, které neměli výraznější podpatek. Ve 40. a 50. letech se začaly připevňovat dnešní štrapece. V současnosti mají podlužácké čizmy holínky zdobené a na podpatku se nachází mosazná podkovička. Přesto mužský кроj neprodělal tak výrazné změny jako кроj ženský.

Existují ještě rozdíly v rámci celého Podluží, u dívek je rozdíl v pokrývce hlavy – *kokeš*²¹ a *rožky*²². Rožky se nosí na jižním Podluží a kokeš se nosí na severním Podluží. Dalším rozlišovacím znakem jsou lajble, které jsou na severu červené a na jihu zelené. Rozdíly existují i v rámci obcí, každá obec má nebo v minulosti měla výrazně odlišný komponent od ostatních, tak se jednoduše poznalo, kdo pochází z jaké obce. Např. Stará Břeclav vyniká tím, že děvčata nemají na kokeši malované mašle, nýbrž tři druhy mašlí z jemných pastelových barev, chlapičci zde mají na červenicích ještě modré šňůrování, ale i zde dnešní móda zanáší šňůrování barevné. Dalším příkladem je Ladná, kde se nosí na bocích speciální malované mašle k pintě, které spadají přes svrchní sukni až ke konci fěrtochu.

8.3. Současná výroba a tvůrci lidového oděvu

Jak mi potvrdila PhDr. Káňová, v dnešní době je největší problém s látkami a materiály, které se v České republice buď nevyrobí, nebo neprodávají, proto je nutné se po nich shánět za hranicemi. Nejčastěji jsou látky dováženy z Polska, Turecka – látka na červenice, Anglie nebo Belgie, odkud se dováží tyl. Tímto se zvyšuje nákladnost kroje,

²¹ Vysvětlení viz slovníček pojmů

²² Tamtéž

cena zcela nového dívčího kroje se pohybuje v rozmezí od 25 po 30 tisíc Kč a chlapecký kroj stojí kolem 20 tisíc Kč. Zdá se, že si kroj mohou pořídit jen zámožnější rodiny. Není tomu tak. V mnoha rodinách se kroj dědí z generace na generaci. PhDr. Káňová má ve své sbírce kusy, které jsou několikrát přešívány a upravovány. Další možností, jak ušetřit, je si kroj nebo jeho součásti koupit tzv. z druhé ruky. Toto můžu potvrdit na základě vlastní zkušenosti.

Co se týká současné výroby, převažuje strojní zpracování, které zjednodušuje a urychluje práci. Stroje se používají i v oblasti výšivky, kde to bylo dříve nemyslitelné. Ručně se ještě vyšívají límečky a překlady u pánských košil, ručně se vyrábí také boty a pokrývky hlavy. Tím, jak se provádí tradiční výšivka strojově, už téměř vymizely tradiční ruční techniky vyšívání, výšivky ztrácí na individualitě. Dalším problémem, o kterém se PhDr. Káňová zmiňovala, je sukno na červenice. Dovážené sukno se čím dál více zbarvuje do oranžova namísto sytě červené.

Výroba oděvu a jeho částí už není hlavní výdělečnou činností. Kdo ještě šije a vyšívá, tak je to švadlena, která výšivku bere jako zpestření její práce, dá se říct, že je to koníček. Podle paní Káňové se také starší ženy bojí o to, zda tuhle činnost můžou vykonávat, i když nemají např. živnostenský list. Proto se často stává, že jsou lidé nepřístupní a bojí se podávat nějaké informace.

V současnosti v oblasti výroby působí Marie Baránková z Charvátské Nové Vsi, která vyšívá zástěry, fěrtochy a obojky. V témže místě působí také paní Anthová, která se zabývá šitím sukni, košil, červenic a kordulek (lajbl), též vyšívá zástěry, obojky a fěrtochy. V Lanžhotě paní Zonygová, která vyšívá červenice. Ve Staré Břeclavi působí paní Poláchová, která se zabývala zhotovováním kokešů, dnes už se činnosti nevěnuje, pouze dobrým známým pomůže. Od 60. let je také potřeba výroby paruky místo tradičního zaplétání vlasů nad čelem, jelikož s vymřením žen, které tuto činnost ovládaly, se musela najít alternativa, této činnosti se věnuje paní Říhová z Týnce. Nejznámějšími výrobci krojové obuvi jsou Josef Janulík z Kostic a jeho vnuci David Janulík a Martin Tomašík. V Lanžhotě šije boty a má vlastní dílnu Marek Tureček, nástupce svého dědečka Františka Turečka, který se stal v roce 1969 Mistrem lidové umělecké výroby. Turečkovi se tímto řemeslem zabývají již po několik generací. Podle slov mé informátorky paní Kůrečkové, která si nechávala šít boty u pradědečka současného Marka Turečka, byli a jsou Turečkovi nejlepšími ševci v okolí.

Marek Tureček v současnosti šije a spravuje krojovou obuv pro celé Slovácko, jak chlapcům a dívkám, kteří chodí v kroji, tak různým slováckým kroužkům a půjčovnám.

Je to jeho hlavní výdělečná činnost, kterou převzal po jeho dědečkovi. Opravuje také civilní obuv, ale podle jeho slov to není tak časté a nemá na to čas. Cena se pohybuje u mužských čířem v rozmezí 5-7 tisíc Kč a u ženských kolem 4000 Kč. Cena se především určuje podle objemu a velikosti holínek. Všechny boty se šijí samozřejmě na míru. Vyhotovení jednoho páru bot mu podle jeho slov trvá asi 15 hodin čistého času.

Poslední dva jmenovaní, Josef Janulík a František Tureček, jsou ocenění v roce 2005 a 2007 Ministerstvem kultury České republiky titulem Nositel tradice a jejich výrobky jsou označeny touto značkou.

Paní PhDr. Káňové jsem se také zeptala, jak ona vidí folklórní tradici na Podluží do budoucna. Podle jejích slov posunula strojová výroba řemesla výroby kroje dál, ale na úkor ztráty individuality, specifičnosti a vzácnosti. Ale samotná tradice hodů nezmizí. V současnosti se obnovují slovácké kroužky a již děti ve školkách jsou vedeny k folklóru a pořádají se dětské hody. Toto dokazuje také jedna z mých informátorek z Lanžhota, Lucie, 22 let, když jsem se zeptala, zda v jejich městě existuje nějaký dětský soubor:

„Já myslím že, nevím teda jistě, ale myslím že jako co se týká v rámci školky, jak kdyby máme, já nevím, 6 tříd, a ta jedna třída z té školky jako se vyloženě věnuje temu folklóru, no a z toho prostě vznikajů děcka, kteří zpívajů, tancujů, myslím, že já nevím, jestli je vyloženě Lanžhotčánek, ale je to prostě z toho jako to.. A jezďá na barjaké ty soutěže malé, jak Kostičánek a tady tyto věci.. Prostě ale myslím, že jako vyloženě, prostě, ty rodiče dajů ty děcka do této třídy a věďá, že ty budů jako stavjat si máju ve školce, jo, my máme jako hody naše a ve školce máme hody, kde si malé děcka stavjajů, prostě malí stárci si stavjajů svoju máju a dělajů muziku...“

Z důvodu neochoty samotných tvůrců se mnou hovořit a také z nedostatku času jsem nemohla provést více rozhovorů mezi nimi a přesně odpovědět na výzkumnou otázku, kterou uvádím v metodologické části práce.

9. Závěr

Předmětem mého výzkumu byly folklórní slavnosti a vztah současné mládeže k nim, který jsem se pokusila definovat. V dalším okruhu jsem se zaměřila na lidové kroje a jejich tvůrce, kde jsem se snažila zhodnotit jejich současnou situaci. V následujícím textu odpovídám na své hypotézy a posuzuji a kriticky hodnotím, zda se mi podařilo či nepodařilo zodpovědět všechny výzkumné otázky, které jsem si položila v metodologické části.

První výzkumnou otázku jsem splnila tak, jak jsem očekávala při terénním průzkumu. Dosáhla jsem podrobného popisu průběhu i atmosféry tak, jak jsem si vytyčila na začátku. Další otázka, kterou jsem se zabývala, tématem mladistvých a jejich vztahu k hodům v porovnání s generací z poloviny 20. století. Tento cíl jsem nesplnila tak, jak jsem očekávala, nicméně jsem dodala co nejpodrobnější analýzu, jaké jsem po svém výzkumu byla schopná. Z části jsem hypotézy uvedené výše potvrdila a částečně popřela. Ne zcela se mi potvrdila hypotéza o tom, že dnešní mládež není schopná říci, proč se hody v jejich obci slaví, jedná se zejména o nekrojovanou část mládeže, naopak krojování lidé tento fakt o tradici znají a dokážou je definovat, ovšem nejedná se také o stoprocentní většinu. Dále bych chtěla vyvrátit moje tvrzení o tom, že dospívající mládež se rozhoduje, zda se oblékne či neoblékne do kroje, na základě rodinného tlaku a kamarádů. Kamarádi jsou nejdůležitějším důvodem, jak jsem zjistila z pozorování a při rozhovorech s nimi. Podle dotazníku konkuruje možnosti kamarádství také vlastní rozhodnutí, se kterým jsem ve své hypotéze nepočítala a domnívala jsem se, že obecné povědomí o hodech není mezi mladou generací populární. Jestliže člověk žije v obci, která hody prožívá stále stejným tempem z minulosti, snáze se rozhodne dle vlastní vůle, aniž by přispívali svou výchovou rodiče. Dnes se jen ve velmi málo rodinách buduje povinnost jít v kroji, jak tomu bylo po 2. světové válce. I když všechny tyto důvody uvádím zvlášť, v praxi jsou nerozlučně spojeny dohromady a navzájem se ovlivňují.

Na konci výzkumu jsem mohla dále zhodnotit, zda poklesl všeobecný zájem o hody, tzn. skrze všechny generace. Z pozorování můžu usoudit, že lidské přístupy jsou silně individuální a Podluží, jakožto mikroregion, který není rozsáhlý, se i tak zdá poměrně velký. Existují markantní rozdíly mezi obcemi, což by umožňovalo další podrobnější výzkum. Na zachování tradice do budoucna se shodují všichni respondenti, i ti, kteří se hodů zúčastňují občas nebo vůbec. U této části obyvatel Podluží se neprojevuje

přílišná aktivita na povzbuzení tradice a participování na ní. Zde mohu kriticky zhodnotit, zda jsem uspěla, co se týče etické stránky výzkumu. Než jsem se na folklórní problematiku zaměřila z etické stránky, vždycky jsem si myslela, že Moravané jsou na své tradice hrdí a nenechají si je ujít. Při více a více objektivnějším pohledu, který jsem získávala postupně, jsem zjistila, že realita je jiná a opět se jedná spíše o skupiny a jednotlivce v rámci celku. Takle problematika by se dala také dobře zpracovat a ukázat na srovnání dvou lokalit (např. Lanžhot a Stará Břeclav).

Poslední otázkou, kterou se zabývám, je lidový kroj a jeho tvůrci v současnosti. K samotným tvůrcům se těžko dostává a nejsou často ochotní podávat podrobnější informace. Jedná se o skupinu lidí, kterou spojuje společný zájem, většinou zděděný v rodinné linii. Další rozpracování tohoto tématu by bylo jisté také přínosem v oblasti zachování a revitalizaci určité kultury a v neposlední řadě také v tématu příbuzenství.

Jestliže se jedná o definování situace této tradice v budoucnosti, není ve velkém ohrožení. Obce si uvědomují přínos hodů také v cestovním ruchu, na kterém můžou vydělat, proto čím dál více podporují folklórní kroužky.

Bibliografie

Použitá literatura

BARAN, Ludvík; STAŇKOVÁ, Jitka. *Lidové kroje Slovácka*. Praha: Pressfoto, 1982. 13 s.

BENEŠ, Bohuslav. *Úvod do folkloristiky*. Brno: Rektorát UJEP Brno, Filosofická fakulta, 1979(80). 131 s.

BROUČEK, Stanislav; JEŘÁBEK, Richard. *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Mladá Fronta, 2007. 1298 s. (2. a 3. sv.)

FROLEC, Václav, et al. *Socializace vesnice a proměny lidové kultury, svazek I*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském hradišti, Ústav lidového umění ve Strážnici, 1981. 323 s.

FROLEC, Václav, et al. *Socializace vesnice a proměny lidové kultury, svazek III.* Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, Ústav lidového umění ve Strážnici, Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, 1984. 152 s.

JEŘÁBEK, Richard et al. *Město Břeclav*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost Brno, 2001. 584s.

JEŘÁBEK, Richard; FROLEC, Václav; HOLÝ, Dušan. *Podluží*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. 196 s

KLVAŇA, Josef. *Národopis lidu československého*. Praha Národopisná společnost československá, Archeologická komise České akademie věd a umění, 1918

KRUŽÍK, Jan. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Brno: Okresní kulturní středisko Břeclav, 1982. 100 s.

KRUŽÍK, Jan. *Kroje na Podluží*. Brno: Okresní kulturní středisko Břeclav, 1977. 77 s.

NIEDERLE, Lubor. *Národopis lidu československého*. Praha: Národopisná společnost československá, Archeologická komise České akademie věd a umění, 1918. Moravské Slovensko, s. ?

VERMOUZEK, Rostislav, et al. *Lanžhot*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1983. 503 s.

VÁCLAVÍK, Antonín. *Výroční obyčeje a lidové umění*. 2. upravené vydání. Luhačovice: Irena Voštová s nakladatelstvím ATELIER IM Luhačovice, 2010. 688 s. ISBN 978-80-85948-74-5.

VÁCLAVÍK, Antonín. *Textil v lidové tvorbě*. 2. rozšířené vydání. Luhačovice: Irena Voštová s nakladatelstvím ATELIER IM Luhačovice, 2009. 384 s. ISBN 978-80-85948-71-4.

Elektronické zdroje

hodoninsky.denik.cz

www.nulk.cz

www.folklornisdruzeni.cz

www.chasa.webovka.eu

kvhmz.webnode.cz

www.podluzi.cz

www.ireceptar.cz

Textové přílohy

- Příloha I.: Slovník pojmů
Příloha II.: Seznam respondentů
Příloha III.: Hlavní otázky pro respondenty

I. Slovníček pojmů

červenice	= nohavice, jsou z červeného sukna, přiléhají těsně k tělu, dlouhé až po kotníky, kde se svazují přišítkami šňůrkami, v pase je všit řemen, poklopec se zapíná kovovými háčky, na vnějších stranách nohavic je našita modrá šňůra, která na zadní straně nahoře v pase tvoří kolečko, šňůry i kolečko bývají zdobeny modrým cifrováním a barevným vyšíváním, na přední části přechází šňůrování na stehna. (Kružík, 1977, s. 16)
čizmy Viz obr. 17	dnešní čizmy jsou vysoké holénkové boty vyrobené z telecího boxu z vyztužené až tvrdé černé kůže, holeně jsou vzadu sešité a vyšívány barevným dírkovým hedvábím barvy zelené, žluté, červené, bílé a fialové, podrážky jsou z vnější strany obarveny cihlově červenou. Ženské čizmy jsou vyrobeny ze ševra – kozinky a podpatek je zdoben mosaznou podkovičkou, nejsou vyšívány, ale varhánkové. (Kružík, 1977, s. 23, 40)
dívčit	dívka se obléká do kroje na hody
fěrtoch	je sváteční zástěra, je zhotovován z batistu nebo molu, v poslední době se fěrtochy skládají ze tří širokých pásů výšivek bez sámků, uvazují se v rozích dvěma šňůrkami v horních okrajích. (Kružík, 1977, s. 33-34)
guláč Viz obr. 11 a 12	vysoký klobouček bez stříšky pro svobodné šohaje, z tuhé černé plsti, až po horní okraj je obtočen červenobílými ženilkami, po obou stranách jsou na ženilkách upevněny barevné svazečky skleněných střepečků, vpředu nad čelem je nad bledě modrými mašličkami kolmo postavené péro zvané točky, je zhotovené z umělých květů, vyplněné je kulatými zrcátky a spirálovitě točenými drátky ukončenými barevnými skleněnými kuličkami různé velikosti, v péru je zapuštěn seříznutý husí brk, do něhož se vkládá košířek, který je upevněn na zadní části kloboučku třemi skleněnými barevnými řetízky. Košířek je znakem síly a junáctví svobodných chlapců. Je to uměle vybílené, asi 35 cm dlouhé jeřábí, volavčí nebo pštrosí peří. (Kružík, 1977, s. 7)
hošije	jsou skočným mužským tancem, tanečník si zazpívá charakteristickou píseň k tomuto tanci, hudba opakuje ve stejném

<p>kasanice Viz obr. 7</p>	<p>tempu předzpívány nápěv a chlapec vyskakuje, ostatní v kole mu do taktu tleskají²³</p> <p>bílé škrobené plátěné sukně (4-6), škrobenice, bílenice, kanafasky, počet se řídí požadavkem nositelky na výslednou šířku sukně, spodní okraj je olemován bílou krajkou, uvazují se postupně od nejkratší po nejdelší, oblékají se přes hlavu. (Kružík, 1977, s. 31)</p>
<p>kokeš Viz obr. 9</p>	<p>tento název pokrývky hlavy se používá v charvátské části Podluží, je to čepec z lepenkovité mitry z obou stran oválně otevřený, je potažen červeným květovaným hedvábím, zadní část je spojena slabou příčkou, uprostřed je gučka složená z hedvábných barevných mašliček, která kryje zadní otvor, zadní část čepece je potažena hladkou nebo malovanou mašlí, na temeni je chochol ze tří barevných pentlí (červená, bílá, světle modrá) nebo malovaných, které spadají do poloviny zad, někdy až k pasu, kokeš se upevňuje dlouhými jehlicemi v zadní části vlasů. (Kružík, 1977, s. 27)</p>
<p>lajbl Viz obr. 13</p>	<p>je vyroben z barevného květovaného hedvábí, základní barva je zelená, červená, modrá, fialová nebo černá, vzadu je vysoko vykrojen do poloviny zad a symetricky rozdělen ozdobami, vpředu těsně přiléhá a nezapíná se, zdobí se kulatými lesklými sklíčky, na levé straně se připevňují mašle. Ženský lajbl je obdobný, jen se zapíná těsně pod prsy na háček. (Kružík, 1977, s. 19, 37)</p>
<p>máj, máje</p>	<p>velké máje umísťovali ve středu sociálních jednotek před veřejnoprávními, sakrálními a společenskými stavbami či jehličnatý strom (nejčastěji bříza smrk, borovice), obvykle slavnostně ozdobený, jehož obřadní stavění (popř. kácení) probíhalo v určitých kalendářních termínech, máje menších rozměrů stavěli před soukromými domy, v nichž žily svobodné dívky. (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 522-3)</p>
<p>mašle Viz obr. 8</p>	<p>ženské - nověji se pentle uvazovala v pase a sahala po spodní kraj fěrtochu, druhá od krku do poloviny fěrtochu (Stará Břeclav), původní byly jednobarevné – karmínově červené, dnes jsou různé barevné malované odstíny a vzory, uvazují se pod bradou a sahají po spodní okraj fěrtochu, mašlí je ještě pokryta tzv. pinta (tvrdý pás).</p> <p>mužské - jsou upevněny na levé straně lajblu, kde je složený vějíř, do kterého se vkládá umělá květina. (Kružík, 1977, s. 14, 38)</p>
<p>mužák</p>	<p>ženatý muž, který se na hody obléká do kroje, volí si také mezi sebou mužáckého stárka, podobně jako u svobodných chlapců</p>
<p>obojek</p>	<p>současný je vyšitý bílou bavlnou, dnes je menších rozměrů, asi 29</p>

²³ www.chasa.webovka.eu [online]. [cit. 2011-02-03]. Co sa tančí. Dostupné z WWW: <<http://www.chasa.webovka.eu/?sw=historie&tx=tance>>.

pacholčit	cm široký a 40 cm dlouhý na zádech se upevňuje špendlíkem, pod krkem se uvazuje šňůrkou. (Kružík, 1977, s. 35)
rožky	jako u dívek, chlapec se obléká na hody do kroje
rukávce a tacle	zhotoveny jako kokeš z lepenky, v zadní části je čepec zploštělý dolů (tvoří dva růžky), v přední části má mírně lomený tvar, v prostřední části je upevněná malovaná mašle a na ní frča, ta je upravená ze 4 obloučků malovaných stuh, z nichž 2 spadají do poloviny zad, rozdíl mezi kokešem a rožkami je v počtu a upravení mašlí a v úpravě otvoru mitry. (Kružík, 1977, s. 27)
rukávce a tacle	rukávce tvoří krátká košilka s baňatými rukávy, které sahají k loktu a jsou ukončeny taclemi, v poslední době se šijí z batistu a molu, rukávy jsou asi 70 cm dlouhé a u krku jsou všity do úzkého límečku, asi 10 cm od spodního okraje rukávu jsou všity šňůrky, kterými se rukávy stáhnou v nadloktí, část pod stáhnutým místem tvoří tacle, které jsou zdobeny jemnou výšivkou, okraje lemují krajka. (Kružík, 1977, s. 37)
slavnostní košile Viz obr. 14,15	mužská, rukávy jsou vyrobené z molu nebo batistu a ostatní části z jemného plátna, rukávy jsou široké, dlouhé a sahají až po zápěstí, ukončené bílou širokou krajkou, vyšívání je bílou bavlnou se třemi širokými pásy až k ramenům. Límeček kolem krku a přeložek na prsou jsou vyšity červeně, límeček se uvazuje čtyřmi šňůrkami na mašličku. (Kružík, 1977, s. 13)
svrchní sukně	jsou široké sukně šité z rovných dílů, které jsou zřasený, vpředu mají krátký rozparek, obléká se na kasanice, různé barvy i materiál – hedvábí, batist, silon, brokát, polyester, v pase se uvazují šňůrkami. (Kružík, 1977, s. 31-32)
Trnava	tato varianta verbuňku se vyvinula z tzv. trnavského verbuňku, v současnosti se provádí většinou v obměně, kdy muži na začátku místo cifrování nejprve dělají kliky, teprve poté se zrychlujícím se tempem cifrují. ²⁴
verbuňk, verbovat	Slovácký verbuňk patří mezi mužské tance skočného charakteru. Je tancem improvizovaným a má zvláštní ráz, neboť ačkoliv se převážně tančí hromadně, každý z tanečnicků přitom tančí sám za sebe s výrazem své regionální a místní příslušnosti, svého tanečního umění a povahy. Verbuňk je v České republice rozšířen pouze na Slovácku, kde se pro něj užívají nebo užívaly i jiné názvy – cifra, cifrování, cifruňk, čardáš, čardášování, verbování, skákání, grepčení (grebčení). Slovácký verbuňk má obvykle tři části: předzpěv, při němž je pohyb tanečnicka, pokud nestojí společně s ostatními ve vázaném půlkruhu, velmi individuální, dále taneční část pomalou a taneční část rychlou, která je volnou

²⁴ www.chasa.webovka.eu [online]. [cit. 2011-02-03]. Co sa tančí. Dostupné z WWW: <<http://www.chasa.webovka.eu/?sw=historie&tx=tance>>.

vrtěná	<p>pohybovou kompozicí s osobitou atmosférou. 25. listopadu 2005 prohlásil generální ředitel UNESCO slovácký verbuňk za Mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva.²⁵</p> <p>vrtěná patří do rodiny slováckých točivých tanců. Je to párový tanec, jehož základním znakem je složení tance z předzpěvu a tanečního víření dvojice kolem společné osy.²⁶</p>
--------	--

II. Seznam respondentů

- Růžena Kůrečková, 81, důchodkyně
- PhDr. Alena Káňová, ředitelka Muzeum Břeclav
- informátorka Lucie, 22, studentka
- účastníci hodů
- krojovaní chlapci a dívky, 15-26

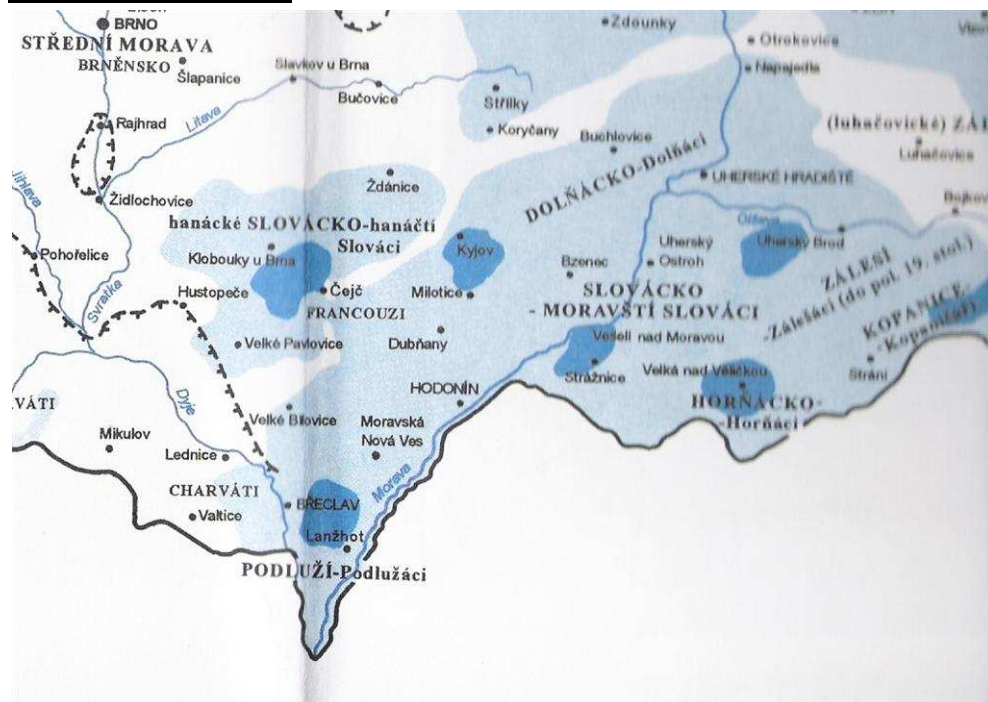
III. Dotazník

1. Žena/muž?
2. Věk?
3. Zúčastňuješ se pravidelně, občas nebo vůbec krojových hodů?
4. Chodíš nebo chodil/a jsi v kroji? Pokud ano:
  - a. Jsi z rodiny první generace nebo několikátá, která chodí nebo chodila v kroji?
  - b. Z jakého důvodu ses rozhodl/a „chodit v kroji“?
    - i. Vlastní rozhodnutí – např. pro udržení tradice
    - ii. Rodinný tlak
    - iii. Po vzoru kamarádů
    - iv. Jiný: jaký?
  - c. V kolika letech jsi začal/a chodit v kroji a jak dlouho?
5. Znáš původní podstatu hodové tradice? Jestli ano, jaká to je? (stručně)
6. Myslíš, že by se tradice měla zachovat i do budoucna nebo skončit a proč?

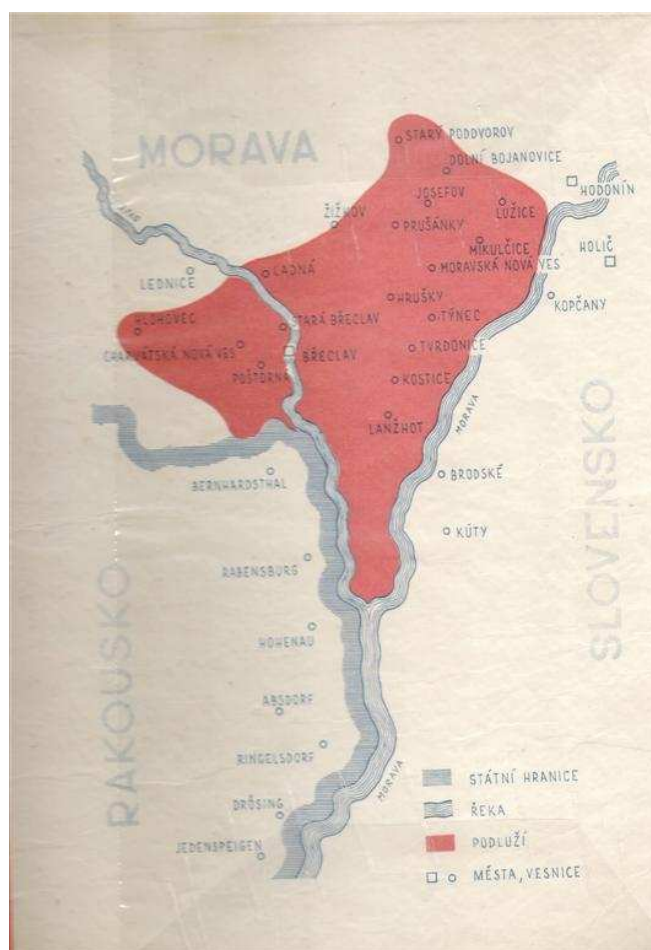
²⁵ *Www.nulk.cz* [online]. 2008 [cit. 2011-02-03]. Slovácký verbuňk. Dostupné z WWW: <<http://www.nulk.cz/Informace.aspx?sid=138>>.

²⁶ SYNEK, František. Vrtěná patří mezi slováckou rodinu tanců. *Hodonínský deník* [online]. 2010, [cit. 2011-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/vrtena-patri-mez-slovackou-rodinu-tancu20101001.html>>.

Obrazová příloha

Obr. 1: Moravské Slovensko (Brouček, Jeřábek, 2007)

Obr. 2: Podluží (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962)

Obr. 3: krojovaný chlapec a dívky - Ladná (vlastní archiv)

Obr. 4 a 5: Chlapec v podlužáckém kroji z Ladné (vlastní archiv)

Obr. 6: Dívky v podlužáckém kroji – Ladná (vlastní archiv)

Obr. 7: Pohled zespodu na kasanice – Ladná (vlastní archiv)

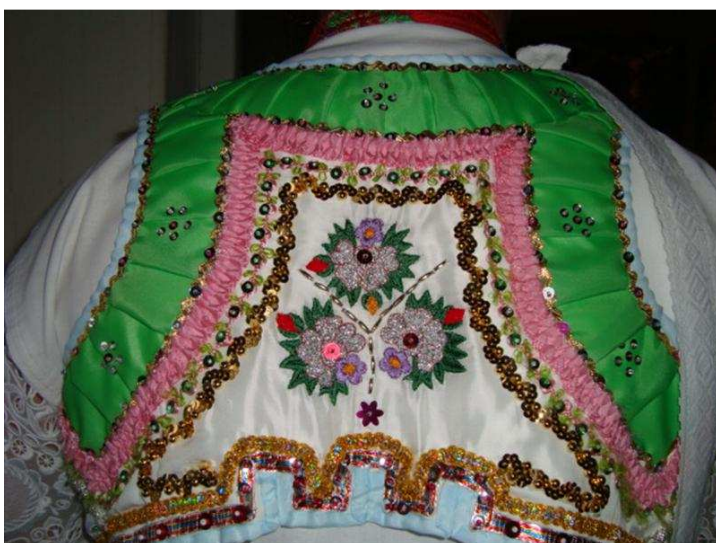
Obr. 8 a 9: Malované mašle a kokeš s parukou – Ladná (vlastní archiv)

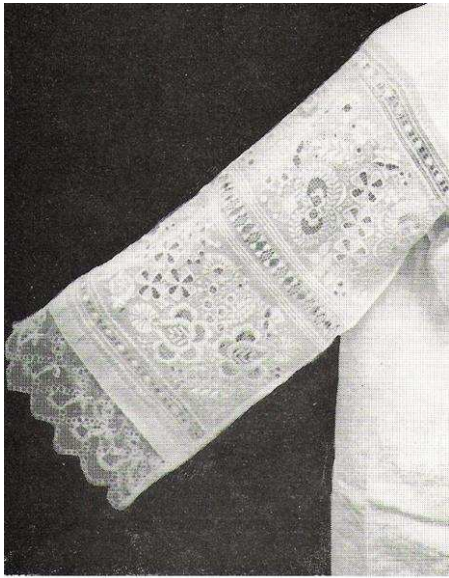
Obr. 10: Vyšívaný fěrtuch (vlastní archiv)

Obr. 11 a 12: Guláč svobodných chlapců (vlastní archiv)

Obr. 13: Mužský lajbl (vlastní archiv)

Obr. 14: Vyšívaná molová košile (Kružík, 1977)

Obr. 15: Vyšívaná košile přespólní (Tamtéž)

1977)

Obr. 16: Úprava vlasů na zahrádce (Kružík,

Obr. 17: Mužské podlužácké čizmy (vlastní archiv)

Obr. 18: Krojovaný pár při tanci – Ldná (vlastní archiv)

Obr. 19: nahoře: děvčata z Tvrdonic v rožkách, rok cca 1930-40; dole: krojovaný pár z Tvrdonic cca 1930-40 (archív R. Kůrečkové)

Obr. 20 a 21: Zaplétání vlasů v Dolních Bojanovicích ve 40. letech (archív R. Kůrečkové)